

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyriometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2022

Tereza Pospíšilová, DiS.

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyriľometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Tereza Pospíšilová

*Dobrovolnická činnost studentů programu Mezinárodní
sociální a humanitární práce*

Bakalářská práce

vedoucí práce: doc. PaedDr. Tatiana Matulayová, PhD.

2022

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

.....

Tereza Pospíšilová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PaedDr. Tatianě Matulayové, PhD, vedoucí práce, za odborné vedení, inspiraci a cenné rady, poskytované během společných konzultací. Rovněž děkuji všem účastníkům výzkumu, bez kterých by práce nemohla vzniknout, za jejich důvěru, sdílnost a otevřenost.

Závěrem z celého srdce děkuji své rodině, která mi byla po celou dobu studia obrovskou oporou. Bez vás by má cesta za vysokoškolským vzděláním byla o moc klikatější.

OBSAH

Úvod	7
1 Studium Mezinárodní sociální a humanitární práce na Univerzitě Palackého v Olomouci a na CARITAS-Vyšší odborné škole sociální Olomouc.....	9
1.1 Sociální práce	10
1.1.1 Mezinárodní sociální práce	12
1.1.2 Sociální pracovník.....	13
1.2 Humanitární práce	14
1.2.1 Humanitární pracovník.....	16
2 Dobrovolnictví studentů terciárního vzdělávání	18
2.1 Třetí role univerzit.....	18
2.1.1 Dobrovolnické centrum Univerzity Palackého	19
2.1.2 Dobrovolnictví.....	21
2.2 Specifika dobrovolnictví studentů mezinárodní sociální a humanitární práce.....	22
2.2.1 Zahraničí dobrovolnictví studentů MESOHUP	24
3 Metodologie výzkumu	28
3.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	28
3.2 Typ výzkumu.....	29
3.3 Metoda sběru dat	29
3.3.1 Technika výběru výzkumného souboru	31
3.4 Analýza rozhovoru a kódování.....	32
3.5 Etické aspekty výzkumu.....	33
3.6 Limity výzkumu	34
4 Analýza dat.....	35
4.1 DVO1: „Jakou, pokud nějakou, dobrovolnickou činnost respondenti během studia vykonávali?“	35

4.1.1 Dobrovolnická činnost v České republice.....	35
4.1.2 Dobrovolnická činnost v zahraničí.....	36
4.2 DVO2: „Jak respondenti na dobrovolnictví pohlíží, případně jaké přínosy na něm respondenti shledávají?“	37
4.3 DVO3: „Jakým způsobem by UP mohla studenty dle respondentů namotivovat a podpořit v dobrovolnictví?“	39
4.3.1 Proč se dle respondentů studenti MESOHUP do dobrovolnictví nezapojují?	40
Diskuse	42
Závěr.....	44
Bibliografický seznam.....	46

ÚVOD

Závěrečná bakalářská práce se věnuje tématu dobrovolnictví studentů v procesu terciárního vzdělávání. Předmětem výzkumu jsou postoje studentů souběžného studijního programu CARITAS-Vyšší odborné školy sociální Olomouc a Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci k dobrovolnictví. Tématu dobrovolnictví a motivací k dobrovolnictví se věnuje nejen autor. Mezi nimi je například Matulayová, Jurníčková a Doležel v publikaci *Motivace k dobrovolnictví*, vydané v roce 2016, nebo Frič a Pospíšilová v publikaci s názvem *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví*, z roku 2010. Výzkumů na téma dobrovolnictví a motivace k němu bylo uskutečněno mnoho, nicméně výzkum této práce jsem zaměřila na téma dobrovolnické činnosti v návaznosti na studovaný obor Mezinárodní sociální a humanitární práce, protože věřím, že studium sociální a humanitární práce má svá specifika, stejně jako dobrovolnické aktivity studentů tohoto oboru. Motivací k sepsání závěrečné práce na toto téma mi byl vlastní zájem o problematiku dobrovolnictví v současné společnosti. Zároveň bych ráda poukázala na pozitivní přínosy dobrovolnictví studentů humanitních oborů.

Cílem práce je zjistit, jak studenti Mezinárodní sociální a humanitární práce vnímají dobrovolnictví, a jak jsou do dobrovolnických činností zapojováni. A v případě, že se do dobrovolnických aktivit nezapojují, co jsou hlavní důvody. Aplikačním cílem této práce je zjistit, jakým způsobem by Univerzita Palackého mohla studenty k dobrovolnictví motivovat, případně jim v této činnosti napomoci. Tato práce by mohla být zajímavým zdrojem informací pro studenty se zájmem o zapojení se do dobrovolnických aktivit.

Práce je pojata empiricky, je tedy složena ze dvou hlavních částí. V teoretické (konceptuální) části práce se zabývám popisem souběžného studijního programu, definicí mezinárodní, sociální a humanitární práce a profesí sociálního a humanitárního pracovníka, aby byla objasněna relevantnost dobrovolnických aktivit vzhledem ke studiu. Dále definuji dobrovolnictví a zasazuji ho do kontextu třetí role univerzit. V této části práce mimo jiné zmiňuji Dobrovolnické centrum Univerzity Palackého a dobrovolnické příležitosti studentů v České republice i v zahraničí, v návaznosti na studovaný obor. K naplnění cíle využívám metodu kvalitativního výzkumu, kterou popisuji v analytické části práce. Té předchází kapitola metodologie realizovaného výzkumu. Účastníky výzkumu jsou absolventi souběžného programu z let 2016-2020, v pozici komunikačních partnerů/respondentů, s nimiž jsou realizované polostrukturované rozhovory.

Analytická část a prezentace výsledků realizovaného výzkumu je v práci pojata souhrnem informací, získaných ze shromážděných dat. Finální část práce obsahuje části rozhovorů s jednotlivými respondenty, vyjadřující se přímo k dané tématice.

1 STUDIUM MEZINÁRODNÍ SOCIÁLNÍ A HUMANITÁRNÍ PRÁCE NA UNIVERZITĚ PALACKÉHO V OLOMOUCI A NA CARITAS-VYŠŠÍ ODBORNÉ ŠKOLE SOCIÁLNÍ OLMOUC

Pro úvodní kapitulu této bakalářské práce jsem se rozhodla zvolit kapitolu o souběžném studijním programu CARITAS – Vyšší odborné školy sociální Olomouc (dále jen Caritas) a Cyrilometodějské teologické fakulty, katedry křesťanské sociální práce, Univerzity Palackého v Olomouci. V další části vymezím pojmy sociální práce a popíšu profesi sociálního pracovníka. Poté popíšu humanitární práci a profesi humanitárního pracovníka. Tuto úvodní kapitolu vnímám jako důležitou součást celé práce. Vymezení specifčnosti studijního programu napomáhá k následnému propojení s dobrovolnickou činností.

V roce 2000 započala spolupráce mezi CARITAS-Vyšší odbornou školou sociální a Univerzitou Palackého (UP), konkrétně tedy s Cyrilometodějskou teologickou fakultou (CMTF). Za spoluprací mezi Caritas a Univerzitou Palackého stojí mimo jiné doktorka aplikované etiky Mgr. Ing. Květoslava Princová, která je ikonickou postavou mezinárodní sociální a humanitární práce nejen v českém prostředí. Navázání této neobvyklé spolupráce studentům umožňuje vystudovat bakalářský studijní program a program vyšší odborné školy současně. Během tří let má tedy student možnost dosáhnout dvou vysokoškolských titulů. Souběžný studijní program nesoucí název Mezinárodní sociální a humanitární činnost (MESOHUP-zkratka používaná v univerzitním prostředí) a Sociální a humanitární práce (SOHUP-zkratka používaná v rámci prostředí Caritas) vznikl v roce 2003, na základě analýzy potřeb probíhající praxe. (CARITAS – VOŠs, Historie školy [online]) Tento program reaguje na požadavky humanitárních organizací o cíleném vzdělávání humanitárních pracovníků, ale i na požadavky institucí věnující se imigrantům, migrantům či menšinovým skupinám. Cílem programu je studenta komplexně připravit na výkon povolání humanitárního pracovníka v mezinárodním prostředí, ale také na profesi sociálního pracovníka v prostředí českém. Absolvent programu má ukotvené znalosti o sociální i humanitární práci, díky procesu vzdělávání dle standardů NOHA (Network On Humanitarian Assistance) a dle minimálního standardu vzdělávání (ASVSP). Nedílnou součástí studia je zaměření na odbornou praxi. Část odborných praxí absolvuje student v organizacích a institucích působících v českém prostředí, další (časově výraznější) část student tráví v zahraničí. Součástí studia je třináctidenní výjezd za účelem odborné praxe. Student má na výběr z více než 40 zemí 4 kontinentů. Z důvodu

povinné zahraniční praxe je možné tento studijní program studovat pouze v denní formě. Součástí studia jsou i netradiční výukové aktivity, kterými jsou například zátěžový výcvik, psychosociální výcvik, krizová první pomoc nebo blok expertů. Zátěžový výcvik je postaven na simulaci humanitárního prostředí, v rámci, kterého se student učí, jak postupovat v případě různých situací. Pracuje v týmu i jednotlivě, učí se být vůdce i být veden. Součástí psychosociálního výcviku je zaměření na psychickou stránku jedince. Student má možnost poznat své niterné procesy, případně dořešit záležitosti, které by mohly být v rámci výkonu povolání nežádoucí. Krizová první pomoc poskytuje studentům výcvik zaměřený na zvládání krizových situací, a to z pohledu krizového intervenanta, ale i zasažené osoby. Blok expertů probíhá jednou ročně a je veden experty ze sociálního a humanitárního prostředí, včetně hostů ze zahraničí. Celý studijní program klade důraz na jazyky. Jazyková vybavenost je základním předpokladem pro výkon sociální nebo humanitární práce v mezinárodním prostředí. (CARITAS – VOŠs, Studium [online]) Novinkou obzvlášťující studium je nedávno zavedený předmět Dobrovolnictví, spadající do kategorie doporučeně volitelných předmětů, který studentům umožňuje si rozšířit obzory o studovaném oboru na vlastní kůži, přímo v terénu.

1.1 SOCIÁLNÍ PRÁCE

Pro kontext konceptuální části práce, navazující na část výzkumnou, považuji za nezbytné definovat sociální práci, aby poté mohla být uvedena specifika studentů sociální práce a dobrovolnické činnosti v takovémto prostředí, směřující k naplnění cíle celého výzkumu.

„Pro sociální práci jsou zásadní principy sociální spravedlnosti a lidských práv, kolektivní zodpovědnosti a respektu k rozmanitosti. Zapojuje lidi a struktury, aby se zabývali životními těžkostmi a výzvami a zvyšovali životní pohodu. Opírá se přitom o teorie sociální práce, společenských a humanitních věd a o místní znalosti.“ (ASVSP, 2019)

Historie samotné sociální práce a dobrovolnictví v ní sahá až do dávných dob antického starověku. S vývojem společnosti se sociální práce transformovala a měnila, až dospěla do současné podoby. S historií má ovšem určité znaky stále společné. Sociální práce může být definovaná jako cílená pomoc potřebným. Typická byla péče o chudé v „Božích domech“, v kláštorech, ve špitálech, v útulcích pro chudé a pro sirotky a v různých dalších zařízeních. Ve 20. století se role sociální práce začala měnit a stala se součástí sociální politiky. Podstatou sociální politiky je motivace společnosti k návratu do života v přirozeném prostředí, zaměřená

na lidi ohrožené chudobou či sociálním vyloučením. (Matoušek, 2007, s. 179) Novodobá sociální práce je vázaná na postupy a metody práce s jednotlivcem, rodinou, skupinou či komunitou s ohledem na jeho aktuální životní kontext (nastalé sociální události, sociální znevýhodnění apod.). Třetí vydání časopisu Sociální práce/sociálna práca recenzuje, k danému tématu komunitní sociální práce a dobrovolnictví, knihu s názvem *Tři tváře komunitního dobrovolnictví* od autorů Frič a Vávra z roku 2012, která pojednává o historii komunitní práce a dobrovolnictví na českém území v kontextu současného zapojování mladých dobrovolníků do komunitních aktivit. Publikace obsahuje osobní příběhy dobrovolníků i klientů a je tak velmi atraktivním zdrojem informací pro nové zájemce o dobrovolnictví, stejně jako pro osoby do procesu již zapojené. (Haškovcová, 2012, s. 99,100)

Sociální práce klade důraz na vztahové kontexty mezi rodinou, vrstevnickou skupinou, organizací, včetně vazeb systémových (národní a nadnárodní sociální politika). Mezi cíle sociální práce patří podporovat klienty v řešení jejich vlastních problémů, adaptovat se a konstantně se vyvíjet; zprostředkovat kontakty na možné zdroje, služby a potřebné příležitosti; napomáhat k humánnímu a efektivnímu způsobu práce s klienty; zlepšovat a rozvíjet samotnou sociální politiku. Sociální práce působí na třech úrovních: mikro, střední a makro úroveň. Sociální práci na mikro úrovni se myslí jednotlivé případové studie, střední úroveň je práce s malými skupinami a rodinami, makro úroveň znamená práci s organizacemi, komunitami a působení na veřejnou sféru včetně politiky. (Matoušek, 2013, s. 14) Z výše uvedeného je patrné, že se na sociální práci dá pohlížet v užším a širším slova smyslu. Z širšího pohledu sociální práce zahrnuje sociálně technická opatření, ve smyslu poskytování služeb a dávek sociální péče, a jejich organizaci. Týká se administrativních i správních úkonů, prostřednictvím kterých dochází k odborné spolupráci s odborníky z dalších oborů. Takováto spolupráce slouží k účelnému použití nálezů, posudků a rozhodnutí. Sociální práce v užším pojetí je charakteristická přímým kontaktem sociálního pracovníka s klientem/klienty za účelem stanovení potřebné sociální diagnózy a následnému provádění kýžené sociální terapie. Tento typ terapie spočívá ve výchovném působení na klienta vedoucí ke změně postojů v rámci jeho sociální situace. S tím souvisí i pojmy sociální práce *preventivní a kurativní*. Zatím co preventivní sociálně práce se zaměřuje na předcházení, tedy prevenci, sociálně patologických jevů ve společnosti, sociální práce kurativní cílí na zmírnění důsledků již vzniklých sociálně disfunkčních procesů. Nedílnou součástí je sledování poskytované péče a hodnocení výsledků, prováděné samotným sociálním pracovníkem. (Mühlpachr, 2004, 27-29)

1.1.1 MEZINÁRODNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE

Sociální práce byla vždy mezinárodní záležitostí. Napříč světem má mnoho podobných definic a vlastností. Vychází z obdobných základů, řídí se podobnými principy a samotná práce je směřovaná na stejné cílové skupiny (primárně na komunitu). I přes to ovšem mají určité země svá specifika, která se sociální práce v dané zemi týkají. (Payne, Askeland, 2008, s. 1-9) Mezi těmito rozdíly je například kladení důrazu na sociální práci, prestiž profesního postavení sociální práce, odborná příprava sociálních pracovníků a mnohé další v návaznosti na socio-ekonomický a kulturní kontext, včetně historických událostí. Mezi více signifikantní odlišnosti patří rozdíly odrážející konkrétní region. Těmi jsou národní a místní potřeby, odvíjející se od profilů měnících se dostupných zdrojů a navazujících změn v metodikách. Například v Latinské Americe je sociální práce významně ovlivněna katolickou církví a teologií osvobození, což má za následek silné zaměření na sociální spravedlnost a sociální akce vedoucí k revolučním změnám v sociální politice. Dalším příkladem jsou některé země Afriky, které prošly v posledních letech zásadním vývojem, a tak je i sociální práce a profese sociálního pracovníka vnímána jako oblast s perspektivou rozvoje. V Indii je sociální práce v poslední době cílená na rozvoj venkovských oblastí. Vznikají nové sociální školy, do kterých dochází studenti a sociální práci se tak učí přímo v terénu. Dalším příkladem specifických odlišností je Čínská lidová republika, která odmítá zavedení sociální práce, tak jak je známá v západních zemích, protože taková práce neodpovídá kulturním hodnotám dané země. V tématice mezinárodní sociální práce je tedy, mimo jiné, zapotřebí dbát na kulturní citlivost konkrétních regionů. Posledním příkladem jsou země východní Evropy, ve které prošla sociální práce znovuzrozením po skončení studené války v roce 1989 a rozpadu komunistických a socialistických režimů. Zaměření na sociální rekonstrukci a budování občanské společnosti je v těchto zemích často považováno za zásadní první krok k dalšímu vývoji i v dalších oblastech. (Cox, Pawar, 2013, s. 8)

V mezinárodní sociální práci je nejvíce kladen důraz na práci s komunitou. Součástí této práce je krom preventivních programů zmírňující důsledky globalizace také vytváření míru a funkčních, pro obě strany vyhovujících vztahů mezi jednotlivými skupinami komunity nebo etniky. (Princová, 2019, [online]) V tomto prostředí také existuje zde dohoda o rozvojových cílech, které se zaměřují na: odstraňování překážek v rozvoji prostřednictvím kladení důrazu na předcházení utlačování znevýhodněných skupin obyvatelstva (ženy, senioři, děti, osoby se zdravotním postižením, osoby chudé či utlačované na základě rasy, kasty, sexuální orientace, apod.); vytváření a realizování více vyvážených přístupů k ekonomickému a sociálnímu

rozvoji; uplatňování principu empowermentu (možnost plné účasti všech lidí zasažených do procesu, na hledání řešení nastalých situací); celosvětové odstraňování absolutní chudoby; podporování a ochraňování lidských práv; realizování nových sociálních uspořádání, která zrychlují tempo rozvoje a zajišťují uspokojování základních potřeb lidí. (Estes, 2010, s. 7, 8) Profese sociálního pracovníka působícího v mezinárodním prostředí může být velice rozmanitá v návaznosti na všelijaké kulturní odlišnosti. Značný počet mezinárodních odborníků na sociální práci společně spolupracuje a kolektivně pokračuje v národních a mezinárodních hnutích k dosažení mírumilovnějšího a sociálně spravedlivějšího světového řádu. Tyto hodnoty poskytují rámec pro integraci různých činností v oblasti sociálních změn, na kterých se podílí právě mezinárodní sociální pracovníci. (Estes, 2010, s. 7) Profesi sociálního pracovníka se budu věnovat dále.

1.1.2 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

Profesionalizovaná pozice sociálního pracovníka je ve společnosti novinkou, ač pozice, stejně jako sociální práce, ve společnosti ničím novým není. Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka definuje Zákon 108/2006 o sociálních službách. Základním předpokladem pro výkon profese je plná svéprávnost, bezúhonnost a zdravotní a odborná způsobilost. Uznatelnou odbornou způsobilostí pro výkon profese je buď vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu zaměřeného na sociální práci, sociální pedagogiku, sociální politiku apod. Součástí profese je také další vzdělávání pracovníků, které by měl zajišťovat ze zákona zaměstnavatel. Dalším vzděláváním sociálních pracovníků jsou myšleny kurzy a semináře v rozsahu 24 hodin ročně, prostřednictvím kterých se prohlubuje a doplňuje klasifikace sociálních pracovníků. (Zákon č. 108, §10, §11) V rámci vzdělávání sociálních pracovníků vznikl Minimální standard vzdělávání v sociální práci, dle kterého by měl student, budoucí sociální pracovník získat určitý soubor kompetencí. (ASVSP, 2019) V současné společnosti jsou snahy o kladení důrazu na profesní specializaci sociálních pracovníků, ač Matoušek (2013, s. 16) ve své knize pokládá námitku proti specializacím v sociální práci: „*specialista omezený na určitou metodu nebo na určitý resortní okruh by klientovi nedokázal pomáhat tak efektivně jako pracovník připravený univerzálně a orientovaný všestranně.*“ (Matoušek, 2013, s. 16), na což později v tématice specializací v bakalářském studiu mění názor. Jak bylo výše zmíněno, cílových skupin, kterým se sociální pracovník při výkonu své práce věnuje je mnoho. Proto je nezbytné, aby byl vybaven širším spektrem kompetencí a dovedností. Soustavu základních kompetencí sestavila Havrdová (1999) a patří

mezi ně dovednost rozvíjet účinnou komunikaci, orientovat se a plánovat postupy, podporovat a pomáhat v soběstačnosti, zasahovat a poskytovat služby, přispívat k práci organizace a odborně růst. (Havrdová, 1999 cit. dle Matoušek, 2013, s. 15-16) Role sociálních pracovníků jsou různé a vzájemně se prolínají dle charakteru zařízení, stylu vedení organizace a jejích cílů a požadované pracovní náplně. Tyto role je možné rozčlenit do několika kategorií: pečovatel nebo poskytovatel služeb (napomáhání klientům v každodenních činnostech v domácnostech klientů nebo pobytovém zařízení), zprostředkovatel služeb (situační diagnostika, navrhování dostupných zdrojů, informování klienta), učitel sociální adaptace (modifikace klientova chování pro účinnější řešení jejich problémů), případový manažer (koordinace služeb poskytovaných klientovi), manažer pracovní náplně (organizace chodu služeb v zařízení), personalista a administrátor (péče a řízení pracovníků zařízení, včetně vzdělávání, supervizí apod.). V neposlední řadě sociální pracovník může být také činitelem sociálních změn, v rámci angažování se při identifikaci a řešení širších společenských problémů. (Mühlpachr, 2004, s. 54,55)

V kontextu mezinárodní sociální práce je nezbytné si uvědomit, že k uplatňování aspektů mezinárodní sociální práce může docházet i v domácím (tedy českém) prostředí sociálních pracovníků. Například vzestup migrace a vysídlování obyvatel má za následek zvýšený počet sociálních pracovníků, (kteří se mohou, ale nemusí identifikovat jako mezinárodní sociální pracovníci) zabývajících se populací přistěhovalců a uprchlíků ve svých vlastních zemích. Bez ohledu na to, zda sociální pracovníci pracují na místní úrovni nebo mimo domovské země, musí se seznámit s globálními záležitostmi a musí rozvíjet mezinárodně orientovanou multikulturní kompetenci, aby dokázali zajistit účinné poskytování služeb zranitelným osobám v populaci. (Estes, 2010, s. 11)

1.2 HUMANITÁRNÍ PRÁCE

Stejně jako úvod kapitoly o sociální práci má i kapitola o humanitární práci své místo v konceptuální části této práce. Definice humanitární práce je nezbytnou součástí pro definici humanitárního pracovníka a profese jakožto samostatného celku. Pro naplnění cíle výzkumu, tedy zjištění zapojení studentů do dobrovolnictví relevantnímu ke studovanému oboru, se nabízí možnost zahraničního dobrovolnictví v humanitárním prostředí.

Humanitární pomoc, která se skrývá pod pojmem humanitární práce, je okamžitá reakce vyvinutá za účelem zachránit životy, snížit utrpení a v co nejlepší možné míře obnovit důstojný způsob života zasažených lidí. Humanitární pomoc je čistě krátkodobá. Reaguje na momentální

krizi do doby, kdy je postižená země či oblast schopna fungovat opět sama. Humanitární pomoc obnáší otázky přežití, zdraví, přístřeší, výživy, hygieny, péče o děti i krizové psychologické první pomoci. Pro obsazení všech zmíněných otázek humanitární organizace většinou přichází s dočasnými a provizorními programy, které mají za cíl základní lidské potřeby zajistit. O světovou koordinaci humanitárních organizací se stará například Mezinárodní federace červeného kříže a červeného půlměsíce, Caritas Internationalis nebo UNOCHA (United Nation Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), který je hlavním koordinačním orgánem humanitární pomoci OSN (Organizace Spojených Národů). Pro vhodné nastavení způsobu humanitární pomoci je nezbytné zohlednit čas a kontext celé situace, včetně historie země, klimatických podmínek, ekonomické situace, náboženství, kultury, stav demokracie a dodržování lidských práv. (Princová, 2012, s. 26-28)

Realizace humanitární pomoci je založena na příspěvcích vládních, mezivládních, nevládních a individuálních. Účinnost a rozsah humanitární pomoci závisí na množství finančních i věcných prostředků poskytovaných ze stran soukromých dárců a veřejných rozpočtů. Na humanitární pomoci se podílí jak samotné „přijímací“ státy, tak státy „donorské“. Přijímací stát buď o humanitární pomoc v krizi (zemětřesení, záplavy, válečný konflikt apod.) požádá sám nebo rada OSN rozhodne o poskytnutí pomoci jinými zeměmi. Tyto donorské země poskytují pomoc potřebným zemím dle jejich možností. Zeměmi poskytující pomoc jsou nejčastěji členské země Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD-Organisation for economic cooperation and development). Ruku v ruce s humanitární pomocí je pomoc rozvojová, která navazuje na krátkodobou humanitární pomoc svými dlouhodobějšími programy, které mají za cíl uvést zasažené země a regiony zpět do samostatnosti prostřednictvím úzké spolupráce a podílením se na řešení vzniklých problémů. Hlavním principem je v této problematice princip empowermentu (zplnomocňování). (Beigbender, 1991, s. 15-17)

Jako vztyčný bod pro humanitární organizace při poskytování humanitární a rozvojové pomoci vznikla příručka Sphere. Sphere napomáhá organizacím v naplňování minimálních standardů pomoci, které je nezbytné po čas poskytování naplnit. Dále poskytuje logický rámec a číselné údaje vztahující se k oblastem přístřeší, výživy, sanitace, zdraví a hygieny. Také uvádí základní principy ochrany všech zúčastněných stran včetně humanitárních pracovníků. (Sphere, 2018, s. 1-26)

1.2.1 HUMANITÁRNÍ PRACOVNÍK

V dnešní době příprava na povolání humanitárního pracovníka probíhá ruku v ruce s přípravou na povolání pracovníka sociálního. Stejně je tomu tak i v rámci souběžného studia programu MESOHUP. Osobnost humanitárních i sociálních pracovníka je jeho nejdůležitějším pracovním nástrojem. Princová (2012, s. 48) ve své knize popisuje humanitárního pracovníka následovně: „musí být primárně odolný vůči stresům a mít psychickou sílu. Hodí se, když je pohybově zdatný, je vytrvalý a dokáže být lidem oporou v těžkých situacích. Umí řešit složité situace, pracuje svědomitě a dbá na to, aby neudělal chybu.“ (Princová, 2012, s. 48) Co obnáší profese humanitárního pracovníka ve své diplomové práci uvádí Říkovský (2012, s. 19-22). Vzhledem k tomu, že samotná profese humanitárního pracovníka není zcela ukotvena, a snahy o profesionalizaci teprve probíhají, budou dále uvedeny některé kompetence a typická specifika spojené s výkonem profese. Zásadním definičním znakem je kontext, ve kterém pracovník působí. Vzhledem k tomu, že není nikde zcela pevně určeno, kdo je humanitárním pracovníkem a kdo není (v mezinárodních organizacích), Říkovský uvádí 10 základních specializací, které jsou pro humanitární pracovníky typické. Jsou jimi odvětví: logistiky, personalistiky, projektového řízení, financí a účetnictví, veřejného zdraví, hygieny, výživy a plánování nouzových obydlí. Dále jsou to experti na bezpečnost a sociální práci. Zmíněná specifika humanitární práce jsou: časově flexibilní práce v nepříznivém a psychicky náročném prostředí, snížená úroveň ochrany a bezpečnosti, nutnost řešení etických dilemat souvisejících s omezenými zdroji a potřebou pomoci. (Říkovský, 2012, s. 19-22)

Humanitární pracovníci mohou v rámci jejich pracovního nasazení často čelit traumatickým zážitkům prostřednictvím takzvané „terciární traumatizace“. K tomuto druhu traumatu dochází prostřednictvím bezprostředního kontaktu a zprostředkováváním pomoci osobám primárně traumatizovaným. (Kohoutek, Čermák, 2009, s. 91) Se zvyšujícím se zájmem o psychické zdraví humanitárních pracovníků se přichází na to, že je poměrně vysokému číslu pracovníků čím dál častěji diagnostikováno více psychiatrických příznaků. V článku časopisu *Journal of Psychology* se uvádí, že nejčastějšími příznaky jsou například PTSD (posttraumatická stresová porucha), úzkost, deprese nebo syndrom vyhoření. K objevování těchto příznaků dochází právě po absolvování nějaké zátěžové situace během pracovních zahraničních misí. Díky těmto zdravotním komplikacím také čím dál častěji dochází k fluktuaci zaměstnanců v humanitárních organizacích, což může z dlouhodobého hlediska vést ke snížení účinnosti pomoci. (Shannonhouse, Mize, Hall, Aten, Wang, Davis, Tongeren, 2019, s. 144,145) Je tedy nezbytné, aby byl humanitární pracovník pro výkon profese dostatečně připraven.

Minimální standard vzdělávání humanitárních pracovníků poskytuje NOHA (Network on Humanitarian Action). Noha je mezinárodní sdružení univerzit, které má za cíl zvyšovat profesionalitu humanitární činnosti prostřednictvím vzdělávání a odborné přípravy. NOHA přináší základní rámec humanitárních zásad, kterými se řídí humanitární akce. (NOHA, About [online])

Přípravu humanitárních pracovníků na výkon humanitární práce je možné rozdělit kompetence do tří základních skupin. Jsou jimi znalosti, dovednosti a postoje. (Říkovský, 2012, s. 22) Část těchto kompetencí se dá krom teoretické a odborné přípravy získat i vlastní aktivitou. V kontextu této práce je vlastní aktivitou, napomáhající v profesním rozvoji, myšlena činnost dobrovolnictví.

2 DOBROVOLNICTVÍ STUDENTŮ TERCÍÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

V následující kapitole představím koncept studentského dobrovolnictví v návaznosti na předchozí kapitolu o souběžném studijním programu Mezinárodní sociální a humanitární práce (dále jen MESOHUP). Věřím, že dobrovolnictví studentů sociální práce má pro studenty jistý přínos a dobrovolnictví studentů tohoto oboru má svá specifika. Na téma specificky vnímaných přínosů cílím celou výzkumnou práci. Proto zde budou zmiňovány pojmy jako dobrovolnictví, studentské dobrovolnictví a expertní dobrovolnictví. Představím třetí roli univerzit v rámci terciárního vzdělávání. V kontextu třetí role univerzit budu zmiňovat Dobrovolnické centrum Univerzity Palackého, čímž obsáhnu možnosti studentů provozovat dobrovolnickou činnost během studia v rámci České republiky. Poté uvedu program Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Evropský sbor solidarity, který dává studentům možnost vycestovat, za dobrovolnickou zkušeností relevantní ke studovanému oboru do zahraničí. Zmíním také Dům zahraniční spolupráce a další jednorázové možnosti dobrovolnictví relevantní ke studovanému oboru.

2.1 TŘETÍ ROLE UNIVERZIT

Pro definici, popis a specifikaci třetí role terciárního vzdělávání vznikla Bílá kniha terciárního vzdělávání, popisující současný stav, srovnání a širší kontext reformy. Stejnému tématu se věnuje i Zelená kniha, která je věnovaná výzkumu, vývoji a inovacím. Vzhledem k tomu, že jsou instituce terciárního vzdělávání (vyšší odborné a vysoké školy) stále častěji vystavovány ekonomickému konkurenčnímu prostředí, jsou především vysoké školy nuceny pozměňovat své role. Struktura terciárního vzdělávání v České republice je v základní podobě vymezena zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. Z původních institucí, které se zaměřovaly na mezigenerační transfer znalostí a vědomostí se role terciárních institucí mění v prostředí produkující znalosti a inovační potenciál. Protože dochází ve společnosti k těmto změnám a instituce terciárního vzdělávání prochází inovačním procesem, postupně se mění i ekonomické a sociální dopady jejich činnosti v regionech, ale i v národních a nadnárodních rovinách. Toto nově vzniklé postavení vysokých škol lze definovat jako takzvanou „třetí roli“ vysokých škol/univerzit. V současné době už dvě role univerzit nestačí naplňovat společenskou poptávku, a tak se kromě dvou rolí zaměřených na výzkum a vývoj, přidává také role třetí, někdy popisovaná také jako „další role univerzit“. Vzniklý fenomén lze zkoumat od druhé poloviny 20. století, kdy začalo docházet k úzkému propojování vlády, průmyslu a vysokých

škol. Vláda začala koordinovat spolupráci mezi ekonomickým průmyslem a vědeckými institucemi, čímž se začala hospodářská politika propojovat s politikou vzdělávání a výzkumu. Procesní popis třetí role univerzit by se dal vymezit na zabezpečování specifických činností a oborově vymezenou orientací. Věcně se jedná zejména o úzké propojení mezi komerční sférou a poskytovateli služeb v regionu, čímž dochází k významnému převzetí role v regionálním rozvoji. Úspěšný rozvoj třetí role univerzit je podmíněn mimo jiné zájmem zavedených firem o spolupráci s univerzitami a model financování formou takzvaného „státního modelu podpory“. Ač není financování aktivit z veřejných zdrojů pro univerzity primární, tak je v každém případě určující v rozsahu a rychlosti naplňování své třetí role. Výrazný vliv na proces má politika na národní úrovni. Za posledních 15 let v Českém prostředí vznikla řada regionálních institucí podporující inovace a podnikání, díky kterým dochází k přenosu znalostí a technologií mezi univerzitami a komerčními partnery. Nejedna z českých univerzit také zavádí samostatná centra zaměřující se na třetí poslání univerzit. (Matějů, 2008, s. 24-29) Naplňování třetích rolí univerzit je nezbytné, aby „změny v terciárním vzdělávání vedly nejen k uspokojení rostoucí poptávky po vysokoškolském vzdělání, ale aby byly též silným impulzem k dalšímu směřování české ekonomiky k vyšší konkurenceschopnosti, trvale udržitelnému rozvoji, růstu inovačního potenciálu a současně akcentovaly sociální, kulturní a historické hodnoty.“ (MŠMT, Bílá kniha terciárního vzdělávání, [online])

2.1.1 DOBROVOLNICKÉ CENTRUM UNIVERZITY PALACKÉHO

Univerzita Palackého (UP) v Olomouci se může pyšnit prvenstvím v České republice se založením vlastního univerzitního dobrovolnického centra pro studenty a pracovníky UP. Garantem centra je docentka Tatiana Matulyová, která stojí za jeho zrodem. Dobrovolnické centrum Univerzity Palackého vzniklo v roce 2016, čímž univerzita plní výše zmiňovanou třetí roli univerzit. Zároveň je spoluprací mezi studenty, pracovníky UP a dalšími subjekty podporovaná občanská angažovanost a téma dobrovolnictví jako příležitost osobního rozvoje. Jedním z cílů centra je přispívání k rozvoji formálního dobrovolnictví v rámci České republiky. Činnost Dobrovolnického centra je postavena na koordinaci a tvorbě prostoru mezi dobrovolnickým prostředím a dobrovolníky ochotnými se do procesu zapojit. Tyto příležitosti jsou centrem evidovány a na základě poptávky ze stran organizací zprostředkovávány studentům a zaměstnancům UP. Aktivitu je možné si vybrat v rámci Olomouckého kraje, ale také i v jiných oblastech. Součástí služeb centra jsou také konzultace pro každého zájemce, který touží s dobrovolnickou činností začít. Díky nasbíraným zkušenostem je další aktivitou

centra také poradenství v oblasti vzdělávání a motivace, práva a dobrovolnictví nebo v oblasti fundraisingu (shromažďování zdrojů) dobrovolnických aktivit. Dobrovolnické centrum mimo jiné pořádá také workshopy a přednášky cílené na studenty, ale i širokou veřejnost, čímž přispívá k šíření veřejného povědomí o dobrovolnictví. Prezentovány jsou i samotné organizace a instituce, které své služby poskytují potřebným a spolupracují s Dobrovolnickým centrem a jejich dobrovolníky. V rámci evidence subjektů jsou dobrovolníkům zprostředkovány kontakty na organizace a instituce splňující minimální standardy Dobrovolnického centra, což zaručuje dobrovolníkům bezpečnou spolupráci. V případě potřeby organizací zapojit dobrovolníky do jejich služeb je nezbytné primárně analyzovat potřeby a vybrat aktivity, které jsou vhodné pro činnost dobrovolníků. Organizace musí mít koordinátora, která se o aktivity dobrovolníků stará a monitoruje je. Přitom také vede evidenci související s dobrovolnickou prací. Na druhé straně, pro zaručení funkční spolupráce oběma stranám, jsou dobrovolníci, jako vhodní zájemci, vybíráni z řad studentů a pracovníků UP na základě vnitřní motivace a kladnému postoji k činnosti. Je nezbytné, aby při spolupráci byla dodržována určitá pravidla, jako: spolupráce dobrovolníka s koordinátorem, respektování nastavených hranic a pravidel organizace a velice podstatné dodržování zásad psychohygieny. Dobrovolník se může k činnosti sám přihlásit prostřednictvím webových stránek Dobrovolnického centra nebo facebookové skupiny. Jako forma poděkování za zásluhy dobrovolníků je každoročně udělována cena rektora za dobrovolnictví, kterou obdrží nejaktivnější dobrovolníci za přínos okolí prostřednictvím své práce. Cena je tradičně udělována v šesti kategoriích (dobrovolnictví pro děti a mládež, dobrovolnictví ve zdravotnických zařízeních, životní prostředí, sociální služby, kultura, oblast univerzitních akcí) a na místo oceňovaného jsou dobrovolníci nominováni širokou veřejností. Další každoroční akcí sloužící pro propagaci dobrovolnictví a spojování komunity dobrovolníků jsou dny dobrovolnictví na UP, zaměřeny pokaždé na jinou oblast, přístupné široké veřejnosti. (Dobrovolnické centrum Univerzity Palackého, O nás, [online])

Dobrovolnické centrum Univerzity Palackého je možné spojit s určitou výchovou k dobrovolnictví v občanské společnosti. Jak ukazují zahraniční zkušenosti, smysl dobře organizovaných školních dobrovolnických programů je patrný svým pozitivně kultivačním vlivem na osobnost studentů. Školou organizované dobrovolnické programy stimulují zájem o druhé, rozvíjí empatii a altruistické chování, rozvíjí profesní orientaci, zvyšují osobní sebepojetí a sebedůvěru a podporují rozvoj budoucích pracovních dovedností. Zapojení studentů do dobrovolnictví v rámci výuky vytváří model prosociálního kolektivu, který je vysoce prospěšný pro samotné studenty, učitele, ale i pro široké okolí. Vzhledem k tomu, že „*dobrovolnictví lze považovat také za jeden z ukazatelů zdraví společnosti a za srdce demokracie*“ je proces

výchovy k dobrovolnictví pro celou společnost značně přínosným krokem. (Mlčák, 2011, s. 229-236)

Bakalářskou práci na téma Dobrovolnického centra Univerzity Palackého napsala v roce 2021 kolegyně Kathy Kačerová. Ve své práci se věnuje managementu dobrovolnictví související s centrem UP, obecně dobrovolnickým centrům v mezinárodním kontextu a angažovanosti studentů v dobrovolnictví v historickém kontextu. Ve výzkumné části práce autorka zkoumá faktory ovlivňující činnost Dobrovolnického centra Univerzity Palackého. Ze závěru práce je patrné, že Dobrovolnické centrum UP má obrovský potenciál rozvoje. Vzhledem k tomu, že se jedná stále o poměrně novou iniciativu, autorka zkoumá zejména to, jak studenty do činnosti centra více zapojit a jakým způsobem. Z výzkumu, proběhlého s lidmi primárně zapojenými do činnosti centra, vychází, že pro efektivnější fungování centra je potřeba se zaměřit na vytvoření pevnější komunity dobrovolníků, zvýraznění osobního i profesního přínosu dobrovolnické činnosti a samotný seberozvoj, ke kterému v procesu neodmyslitelně dochází. Možnou variantou rozvoje by také mohlo být propojení dobrovolnického centra nejen s centry jiných univerzit na půdě Olomoucké, nýbrž dokonce na půdě světové. (Kačerová, 2019, s. 5, 42)

O mezinárodním dobrovolnictví studentů Univerzity Palackého bude dále pojednávat v dalších kapitolách.

2.1.2 DOBROVOLNICTVÍ

„Dobrovolnictví nabízí jedinečnou příležitost pro spojování jednotlivců, komunit – ale i generací.“ (Kitliňská, 2012, s. 129)

Obecná definice dobrovolnictví není zcela vymezená, vždy totiž záleží na úhlu pohledu a typu výzkumu, který se k pojmu dobrovolnictví vztahuje. Společnými prvky obecně uváděných definic dobrovolnictví je ovšem to, že se jedná o nepovinnou činnost, neplacenou činnost a je provozováno ve prospěch druhých. U všech uváděných prvků ovšem záleží na kontextu. Dlouhodobost, plánovanost a určitá struktura provozované činnosti jsou prvky, které dobrovolnictví odlišují od jiných forem prosociálního chování. Někteří autoři za dobrovolnickou činnost nepovažují sportovní, kulturní či rekreační akce. Jiní zase nepovažují akce s rodinnou, blízkými příbuznými nebo se zaměstnaneckou organizací jako dobrovolnictví. (Frič, Pospíšilová a kol., 2010, s. 9,10) Pro účely této práce je tedy dobrovolnictví definováno jako činnost prováděná z vlastní iniciativy ve prospěch druhých, za účelem případného získání zkušeností v oboru. Více ve kapitole zabývající se specifiky dobrovolnické činnosti studentů

mezinárodní sociální a humanitární práce. Obecně ovšem dobrovolnictví v českém prostředí upravuje legislativa prostřednictvím zákona číslo 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě. Dle zákona je dobrovolnictví činnost, kterou dobrovolník poskytuje druhým osobám v jeho volném čase. Dobrovolnictví může být činností jednorázovou či krátkodobou, pokud má dobu trvání do tří měsíců. Pokud je tato činnost delší, jedná se o dlouhodobé dobrovolnictví. Dobrovolníkem může být osoba starší 15 let, jedná-li se o činnost na území České republiky. V případě zahraničního dobrovolnictví se musí jednat o osobu starší 18 let. Člověk stává dobrovolníkem na základě vlastních znalostí, vlastností, dovedností a svobodné vůle. (Zákon č. 198, §2, §3)

Dobrovolnickou činnost lze dělit na formální a neformální, jehož podobu definuje například Frič (2001, s. 114, 115). Formální dobrovolnictví je možné nazvat také „smluvním modelem“. Takovýto model je charakterizovaný transparentností, kontrolovatelností, racionalizací a formalizací prostřednictvím smluv a kodexů. Hlavní snahou formálního dobrovolnictví je snaha vnášet do činnosti řád a pravidelnost. Specifický je mimo jiné aktivní strategií získávání prověřených dobrovolníků, kteří musí doložit výpis z trestního rejstříku. Písemné reference a životopis s předchozími zkušenostmi. Jedná se tedy o formalizované vztahy, jak už z názvu vypovídá. O činnosti je podepsána smlouva, probíhá příprava dobrovolníků, vedou se supervize a je zde prostor pro evaluaci. Formální dobrovolnictví se pozná podle symbolů (průkaz dobrovolníka, formální ocenění apod.). Model neformálního dobrovolnictví je založen na společně sdílených hodnotách, životních zkušenostech, spontánnosti a neformálních vztazích založených na vzájemné důvěře a přátelských vztazích. Strategie získávání dobrovolníků je pasivní a probíhá spíše prostřednictvím osobního kontaktu a doporučení. Pravidelnost činnosti je spíše nahodilá, záleží na osobní dohodě. Neformální dobrovolnictví se obvykle nevyznačuje žádnými specifickými symboly. (Frič, 2001, s. 114, 115)

2.2 SPECIFIKA DOBROVOLNICTVÍ STUDENTŮ MEZINÁRODNÍ SOCIÁLNÍ A HUMANITÁRNÍ PRÁCE

Ač může dobrovolnickou činnost provozovat úplně každý bez ohledu na věk či profesní zaměření, v úvodu do specifik dobrovolnické činnosti studentů MESOHUP bych ráda odkázala na první kapitolu a samotném souběžném programu. Nedílnou součástí vzdělávání v oboru sociální a humanitární práce je také praktické vzdělávání, které je povětšinou organizováno školou. Pokud mají ovšem studenti zájem, mají možnost vyhledávat aktivity související se studovaným oborem a získávat tak potřebné praktické zkušenosti v terénu i jiným způsobem-

formou dobrovolnictví. Dle vlastního zájmu tak studenti mohou provozovat dobrovolnickou činnost na bázi neformálních aktivit (například v sousedství, komunitě, v církvi) nebo činnosti formální (například prostřednictvím Dobrovolnického centra Univerzity Palackého nebo jiných organizací). Těmi může být podle webu Eurodesk například Charita ČR, Člověk v tísni, ADRA, Diakonie nebo v současné době pandemie různé online programy, které nabízí třeba OSN nebo Lékaři bez hranic (Eurodesk, Dobrovolnictví, [online]). Student má tak možnost vyzkoušet mnoho různých podob dobrovolnictví skrz které smysluplně naplňuje svůj volný čas nebo se případně ukotvuje ve svém dalším profesním zaměření. V případě, že student naváže spolupráci s Dobrovolnickým centrem Univerzity Palackého, nabízí se mu široká nabídka cílových skupin a aktivit, které v rámci dobrovolnictví může provozovat. Jedná se například o navštěvování seniorů, předčítání knih, společné procházky nebo pouhé povídání v domácnostech seniora nebo v zařízení, ve kterém pobývá. Dále se může jednat o docházení do rodin a doučování dětí, pomáhání s úkoly nebo o smysluplném trávení volného času s dětmi z rodin s více dětmi, pracovně vytíženými rodiči, nemocným členem domácnosti a podobně. Dobrovolník může docházet například i do stacionářů pro tělesně či mentálně postižené, do dětských domovů, do domovů pro seniory, do nízkoprahových zařízení či do různých centrech, kde se může podílet na skupinových aktivitách, v podobě arteterapie, muzikoterapie, canisterapie, koneckonců čehokoliv, o co se dobrovolník zajímá. Možností zapojení do dobrovolnické činnosti jsou také jednorázové akce, kde dobrovolník může získat první kontakt s komunitou, případně naopak dlouhodobě udržovat kontakt, pokud nemá dostatek časových možností na dlouhodobou spolupráci. (Dobrovolnické centrum Univerzity Palackého, O nás, [online])

Věřím, že dobrovolnická činnost by měla být nedílnou součástí studia sociální práce. Student tak poznává svůj profesní charakter, cílovou skupinu, se kterou by rád pracoval, také své limity a hranice. Prostřednictvím dobrovolnictví také student může poznat více vnitřní chod organizací a možný budoucí pracovní kolektiv v pozici sociálního pracovníka. Studenti dobrovolníci jsou mimo jiné dobrým zdroji nápadů a inovací zvenčí, které často mohou oživit zaběhlé pracovní zvyky a pozitivně tak ovlivňovat chod organizací, a celkově zlepšovat spokojenost klientů se službami (Tošner, Sozanská, 2006, s. 111). Z pohledu na tuto problematiku se mi zdá vhodné zmínit pojem „expertní dobrovolnictví“, v angličtině „skill-based volunteering“, které se v posledních letech stává trendem v mnoha organizacích zaměřených nejen na sociální sféru, ale i na obchod a ekonomiku. Pojem expertní dobrovolnictví obnáší činnost založenou na zkušenostech a dovednostech dobrovolníků. Takováto spolupráce umožňuje organizacím využívat talentů, dovedností a zkušenosti

dobrovolníků k lepšímu naplňování cílů služeb jednotlivých (i neziskových) organizací. (Strauch, Brewer, 2019, s. 4)

2.2.1 ZAHRANIČÍ DOBROVOLNICTVÍ STUDENTŮ MESOHUP

Vzhledem k zaměření studia na sociální a humanitární práci, bych v této práci ráda zmínila také možnosti zahraničního dobrovolnictví. Budoucí profese sociálních či humanitárních pracovníků v mezinárodním prostředí má, jak již bylo zmíněno výše, svá specifika. V dále uváděném výzkumu s absolventy studijního programu nejeden komunikační partner uvádí povinnou zahraniční praxi v rámci studia jako formu zahraničního dobrovolnictví. Studenti to takto mohou vnímat, ovšem tuto praktickou zkušenost není možné považovat za dobrovolnickou činnost. Je tomu tak z důvodu odlišného právního vztahu, který vzniká při spolupráci mezi studentem, přijímací organizací a školou, v pozici vysílající organizace. Prostřednictvím školy student s přijímací organizací uzavírá kontrakt o stáži v rámci praktického vzdělávání, nikoliv o dobrovolnické službě. Ač může být student při výkonu odborné praxe v zahraničí organizací i klienty vnímán jako dobrovolník, (koneckonců samotnými studenty je činnost vnímaná jako dobrovolnická) oficiální právní vztah je v tomto případě jiný. Náplň práce v organizacích v zahraničí je podobného charakteru jako aktivity dobrovolníků, ale o dobrovolnictví se nejedná už jen z toho důvodu, že je odborná praxe v zahraničí povinnou součástí studia a student za tuto činnost dostává kredity, které mu umožňují dokončit studium a získat tak odborné vzdělání. Zásada provozování činnosti bez vidiny vlastního prospěchu a určitým stylem i zásada dobrovolnosti v tomto případě tedy neplatí. Záležitost mezinárodního dobrovolnictví je dokonce ukotveno v zákoně číslo 198 z roku 2002 o dobrovolnické službě: *„Je-li fyzická osoba v pracovněprávním vztahu, služebním poměru, členském poměru nebo je-li žákem nebo studentem, vykonává jako dobrovolník dobrovolnickou službu mimo svůj pracovněprávní vztah, služební poměr, členský poměr, školní vzdělávání nebo studium. Dobrovolník vykonává dobrovolnickou službu na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací; v případě dlouhodobé dobrovolnické služby nebo v případě krátkodobé dobrovolnické služby, k jejímuž výkonu je dobrovolník vyslán do zahraničí, musí být tato smlouva písemná.“* (Zákon č. 198, §3) Pár respondentů ovšem dobrovolnickou zkušenost v zahraničí, v rámci studia absolvovalo, více o tomto tématu ve výzkumné části práce.

V českém prostředí existuje řada organizací, které mají v rámci své činnosti mimo jiné také dobrovolnické programy pro studenty. Nemusí se vždy jednat jen o vysokoškolské

studenty, jak již bylo zmíněno výše, oficiálním dobrovolníkem může být člověk od patnácti let, dobrovolníkem v zahraničí se může stát člověk starší osmnácti let. Spoluprací mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Erasmus + a Domu zahraniční spolupráce vznikl, výše zmiňovaný, webový portál Eurodesk, který mimo pracovních stáží a výzkumných grantů také spravuje dobrovolnické možnosti pro studenty. Platforma Eurodesk má i mezinárodní dosah. Dle názvu je patrné, že svým působením obsahuje země Evropy, a jejím hlavním cílem je mobilizace mladých lidí prostřednictvím poskytování příležitostí a povzbuzování k aktivnímu se zapojování do společnosti. Společnost Eurodesk věří, že informace jsou klíčovým prvkem k uvolňování a nastartování potenciálu nových generací. Eurodesk působí v 36 zemích světa a spolupracuje s 1600 informačními a dobrovolnickými centry. (Eurodesk, About, [online])

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy s prvním ledem roku 2021 oficiálně zahájilo nový program EU – Evropský sbor solidarity pro období 2021-2027, vycházející z pilotního programu v období 2018-2020. V rámci Evropského sboru solidarity jsou podporovány dobrovolnické a humanitární aktivity, společně se solidárními projekty. Hlavním cílem programu je nabídnout mladým lidem příležitost podílet se na řešení společenských problémů a zasadit se tím o vytvoření inkluzivnější společnosti prostřednictvím poskytování pomoci potřebným. Díky tomu mají mladí lidé jedinečnou možnost získají cenné zkušenosti motivující k dalšímu rozvoji a osobnímu růstu. Grantovou podporu, v roli národní agentury, tomu projektu v České republice rozděluje Dům zahraniční spolupráce (DSZ). Svou činností tak usnadňuje mezinárodní spolupráci a zapojení co nejširšího spektra institucí a jednotlivců do mezinárodních aktivit. DSZ poskytuje informační, poradenské a analytické služby pro všechny cílové skupiny. (MŠMT, Mezinárodní vztahy, [online])

Se začátkem dubna letošního roku (2021) Dům zahraniční spolupráce spustil kampaň Evropský dobrovolník. Cílem projektu je povzbudit mladé lidi k účasti na mezinárodních dobrovolnických aktivitách. Evropský sbor solidarity je program Evropské unie, který mladým lidem do 30 let umožňuje získat cenné zkušenosti prostřednictvím dobrovolnických výjezdů nejen do zemí Evropy. Výjezdy se délkou trvání pohybují mezi dvěma až dvanácti měsíci a dobrovolník si sám volí činnost a organizaci, které se během svého výjezdu bude věnovat. Individuální dobrovolnictví umožňuje mladým lidem zapojit se do každodenní práce zahraniční organizace. Projekty se většinou týkají sociálního začlenění, životního prostředí nebo kultury. Motem kampaně je: „*Vyzkoušej si v klidu, co ti jde. Získáš čas, peníze a dobrý pocit.*“ Mladý člověk touto činností nejen získá cenné zkušenosti a zdokonalení v cizím jazyce, ale s trochou štěstí se také upevní ve své budoucí profesi a v tom, čemu by se chtěl v životě věnovat. (DZS,

Tisková zpráva 2021 [online]) Zájemci o dobrovolnictví se do programu mohou zapojit skrz registraci do databáze, kde najdou nabídky dobrovolnictví. Databáze funguje i tak, že si samotné organizace mohou najít ideální dobrovolníky. Zájemce o sobě při registraci vyplní základní informace a uvede druhy projektů, o které by měl zájem. V databázi je možné hledat dle projektů, zemí a specifických témat. Zájemce k registraci přiloží své zkušenosti, znalosti, včetně data, od kdy by mohl s dobrovolnictvím začít. Dále zájemce může kontaktovat konkrétní organizaci nebo je zájemce organizací sám kontaktován. Pokud se zdá být nabídka spolupráce pro obě strany vyhovující, je možné začít. Dobrovolník má v rámci projektu Evropskou unií hrazeno cestovné, ubytování, stravu, zdravotní pojištění, a ještě dostane kapesné. Jedinou podmínkou účasti je věková hranice 18 až 30 let. Není nezbytně nutné mít za sebou jakoukoliv zkušenost se zahraničním výjezdem ani mít perfektní znalost cizího jazyka. Stačí angličtina, se kterou se člověk domluví a případně základní znalost jazyka cílové země. V průběhu pobytu trvajících déle, než dva měsíce má dobrovolník možnost docházet na kurzy cizích jazyků. V nabídce zemí pro výjezdy jsou všechny země Evropy i země další jako je Alžírsko, Arménie, Ázerbájdžán, Egypt, Gruzie, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, Palestina nebo Sýrie. (DZS, Evropský sbor solidarity, [online])

Program Evropského sboru solidarity se zdá být jako ideální možností pro získání dobrovolnických zkušeností studentů MESOHUP. V navazujícím analytické části práce popíšu dobrovolnickou zkušenost získanou v rámci tohoto programu jednou respondentkou výzkumu. Země Evropy i další země z nabídky jsou lákavou nabídkou pro mnohé studenty oboru mezinárodní sociální a humanitární práce. Zkušenosti získané mimo odbornou praxi v zahraničí jsou v každém případě cennými zkušenostmi a základem pro jejich další profesní uplatnění. Studenti mají v případě zájmu také možnost sledovat aktuality ze světa týkající se humanitární tematiky prostřednictvím Reliefwebu. Reliefweb je spravovaný organizací OCHA-Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí), kde jsou uveřejňovány aktuálně probíhající humanitární katastrofy a výzvy k účasti na jednorázových humanitárních akcích v případě zemětřesení, požárů, tsunamí, záplav, sesuvů půdy, válečných konfliktů a podobně. (Reliefweb, Disasters, [online]) Stejně tak mohou být studenti dobrovolníky pro krizové situace nastalé v okolí nebo celkově na území České republiky a v případě potřeby se mohou do činností zapojit. Ministerstvo vnitra vede databázi strategií přes portál strategických dokumentů v ČR, kam se může student (i kdokoliv jiný) zaregistrovat a přispět tak k zdokonalování systému zapojení nestátních neziskových organizací a dobrovolníků do řešení mimořádných událostí a krizových situací v ČR. (MV, Databáze strategií, [online]) Do takovýchto krizových situací v České republice, ale i mezinárodně, se

zapojují organizace jako Člověk v Tísni, ADRA, OCHA, Charita, Diakonie a mnohé další. V případě potřeby všechny tyto organizace uveřejňují výzvu o zapojení dobrovolníků do akce, a právě tyto okamžiky jsou pro studenty MESOHUP jedinečnými příležitostmi pro zapojení se do humanitární pomoci přímo v epicentru. I na takovéto zkušenosti se výzkumná část bakalářské práce zaměřuje.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum je z pravidla zaměřen na řešení nezodpovězených otázek dané oblasti, sociálních jevů, teorií vědních disciplín a na jejich následné pochopení a vysvětlení. Základními pravidly metodologie výzkumu je, že metoda musí odpovídat zkoumanému předmětu. Je nezbytné, aby respektovala provázanost mezi vědeckými metodami a systémy a zároveň byla objektivní. Objektivita výzkumu spočívá v tom, že zachycuje podstatu určitého jevu. (Pána, Somr, 2007, s. 6,7) Tímto výzkumem chci zjistit, jak jsou studenti Mezinárodní sociální a humanitární práce zapojování do procesu dobrovolnictví během souběžného studia na Caritas a CMTF Univerzity Palackého, vzhledem ke specifikaci studia sociálního oboru. Pro realizaci svého výzkumu jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Odpovědi na výzkumnou otázku jsem se rozhodla získat prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Pro získání řešení výzkumných otázek jsem zvolila metodu analýzy dat a kódování, jejíž podstatou je rozdělení celků na jednotlivé komponenty a zkoumání toho, jak na sebe jednotlivé celky v širším kontextu navazují. (Hendl, 2016, s. 33)

3.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

V začátku kvalitativního výzkumu výzkumník obvykle vybírá výzkumné téma a určí základní výzkumné otázky. (Hendl, 2008, s. 48) Tématem realizovaného výzkumu je dobrovolnická činnost studentů specifická ke studovanému oboru mezinárodní sociální a humanitární práce. Cílem výzkumu je zjistit, jak jsou studenti MESOHUP aktivní v dobrovolnické činnosti. Jak dobrovolnictví vnímají, případně proč se do dobrovolnictví nezapojují. Mezitím aplikačním cílem je zjistit, jak by v praxi Univerzita Palackého, případně Cyrilometodějská teologická fakulta, mohla studenty k dobrovolnictví motivovat nebo v této činnosti napomoci.

Hlavní výzkumná otázka (HVO) zní:

- „Jak studenti MESOHUP vnímají dobrovolnictví, a jak jsou do něj zapojování?“

K zodpovězení hlavní výzkumné otázky jsem si stanovila tři dílčí výzkumné otázky (DVO), které slouží k zodpovězení hlavní výzkumné otázky:

DVO1: „Jakou, pokud nějakou, dobrovolnickou činnost respondenti během studia vykonávali?“

DVO2: „Jak respondenti na dobrovolnictví pohlíží, případně jaké přínosy na něm respondenti shledávají?“

DVO3: „Jakým způsobem by UP mohla studenty dle respondentů namotivovat a podpořit v dobrovolnictví?“

Zodpovězení těchto výzkumných otázek a celkové realizování výzkumu považuji za zajímavý způsob nahlédnutí do studentského dobrovolnictví. Výsledná práce postavená na výzkumu zaměřeném na studenty/absolventy by mohla sloužit jako užitečný dokument pro Univerzitu Palackého ve smyslu zapojování studentů mezinárodní a sociální humanitární práce do procesu dobrovolnictví. Tato práce by také mohla být výchozím bodem pro další výzkum realizovaný s časovým odstupem se studenty/absolventy zapojenými do nové vzdělávací akreditace, která započala se začátkem zimního semestru roku 2020. Bylo by zajímavé zjistit, zda nová akreditace nějak ovlivnila studenty v dobrovolnické činnosti, zda vůbec, a jak se další „generace“ studentů k dobrovolnictví staví.

3.2 TYP VÝZKUMU

Jak již bylo zmíněno v metodologii výzkumu, pro svou práci jsem zvolila výzkumnou strategii *kvalitativního výzkumu*. Kvalitativní výzkum se nejlépe hodí na odhalování něčích zkušeností s určitým jevem, kvalitativní metody se používají k odhalování a porozumění těmto zkušenostem a jevům. Vychází také z metodologických tradic zkoumající daný sociální problém (Strauss, 1999, s. 11). Pro výzkum zaměřený na studentské dobrovolnictví se kvalitativní výzkum zdá jako ideální volba. Tento kvalitativní výzkum vychází ze symbolického interakcionalismu spadající do *interpretativního paradigmatu*. Takové paradigma se zaměřuje na sociální svět a jeho struktury v kontextu sociálního jednání. (Žižlavský, 2003, s. 45) Výzkum se opírá o proces indukce, který obnáší cílené pozorování, vedoucí ke zjištění pravidelností a následné vyvození adekvátních závěrů (Hendl, 2016, s. 241).

3.3 METODA SBĚRU DAT

Metod a způsobů sběru dat v procesu zkoumání je nespočet. Mezi takové metody patří dle Jarošové (2007, s. 40-46) například pozorování, dělené na pozorování strukturované a nestrukturované; dotazník a rozhovor, také dělený na standardizovaný a nestandardizovaný. (Jarošová, 2007, s. 40-46) Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu *polostrukturovaného*

rozhovoru, který je v kvalitativním výzkumu, díky otevřeným otázkám, nejvíce používaným způsobem pro zjištění konkrétních hloubkových informací (Staněk, 2010, s. 42). Rozhovor nebo také interview je metoda shromažďující data v bezprostřední verbální komunikaci mezi výzkumníkem a komunikačním partnerem. Skrze osobní kontakt je umožněno více proniknout do motivů a postojů komunikačního partnera k dotazovanému tématu. Polostrukturovaná forma rozhovoru znamená to, že má výzkumník předem připravená témata a okruhy, kterých by se chtěl během rozhovoru s komunikačním partnerem dotknout. Na přesném pořadí otázek a odpovědí nezbytně nezáleží. Pokud chce komunikační partner o něčem hovořit více a o něčem méně, nevádí to. Polostrukturovaný rozhovor dává určitou volnost výzkumníkovi i respondentovi. Je více podobný běžné konverzaci. (Jarošová, 2007, s. 45,46) Vzhledem k tomu, že je kvalitativní výzkum poměrně pružným typem výzkumu, ke sběru dat a následné analýze často dochází současně. Výzkumník má tak možnost vyhodnotit která data ještě potřebuje získat, a čemu už se není třeba věnovat. V průběhu analýzy jsem se setkala s určitým stupněm teoretické saturace-nasycením zmiňovaných odpovědí, což bývá v kontextu analýzy kvalitativního výzkumu obvyklým jevem a může to v určité fázi výzkumu pro výzkumníka značit dostatek nashromážděných dat. (Hendl, 2016, s. 33)

Otázky, pokládané během rozhovoru zní:

- „Jaký máte postoj ke studentskému dobrovolnictví?“
- „Povězte mi prosím něco o své dobrovolnické zkušenosti, během studia, pokud nějakou máte.“
- „Jak tuto zkušenost hodnotíte? Jaké případné přínosy vnímáte?“
- „Spolupracoval/a jste nějak s Dobrovolnickým centrem UP?“
- „Napadá vás, čím by univerzita mohla studenty namotivovat k dobrovolnictví, případně je v činnosti podpořit?“
- „Co jsou podle vás hlavní aspekty toho, proč studenti dobrovolnickou činnost nevykonávají?“

K jednotlivým otázkám jsem se dle potřeby následně doptávala na nejasné informace nebo souvislosti, které by mi mohli unikat.

Vzhledem k probíhající pandemické situaci jsem veškeré rozhovory s komunikačními partnery realizovala v *online prostředí*. S každým jednotlivcem jsme si naplánovali online schůzku na platformě Zoom, prostřednictvím, kterého jsme rozhovor uskutečnili. Každý rozhovor trval přibližně od půl hodiny do hodiny čistého času. Začátkem rozhovoru jsem se představila,

ujistila se o souhlasu se zpracováním dat a nahráváním rozhovoru, začala pokládat otázky, během kterých jsem se pokoušela udržet příjemné spojení mezi komunikačním partnerem a mnou v pozici výzkumníka. Vše jsem nahrávala a ke každému jednotlivci jsem si dělala konkrétní poznámky, které mi následně dopomohly k analýze získaných dat.

3.3.1 TECHNIKA VÝBĚRU VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Technik a metod výběrů výzkumného souboru ve výzkumu je celá řada. Miovský (2006, s. 127-138) ve své knize uvádí nepravděpodobné metody výběru, kterými může být například metoda totálního výběru výzkumného souboru, výběr vzorku metodou sněhové koule, metodu příležitostného výběru, metodu záměrného (účelového) výběru a metody samovýběru. (Miovský, 2006, 127-138) Pro svůj výzkum jsem zvolila *kombinaci metod záměrného výběru a samovýběru*. Metoda záměrného výběru spočívá v definici a hledání jedinců, dle určitých vlastností. Metoda samovýběru spočívá ve vyzvání jedinců splňující určitá kritéria k účasti na výzkumu a ti se pak sami rozhodují, zda se do výzkumu chtějí zapojit či nikoliv. Samovýběr se tedy primárně opírá o princip dobrovolnosti. (Miovský, 2006, s. 135-136)

Definovaná kritéria pro výběr jsou následující:

- komunikační partner je absolventem CARITAS – VOŠs Olomouc,
- komunikační partner je absolventem oboru SOHUP,
- komunikační partner je absolventem z let 2016–2020.

Absolventy z let 2016-2020 jsem pro výzkum zvolila jednak z důvodu současné pandemické situace, která by dle mého názoru mohla určitým způsobem změnit výsledky výzkumu, vzhledem k různým dobrovolnickým aktivitám a pracovním povinnostem, které se staly běžnou součástí studijního procesu současných studentů. V návaznosti na tuto skutečnost jsem absolventy zvolila také proto, abych zjistila, zda studenti, vzhledem ke studovanému oboru, obecně odjíždí za dobrovolnictvím do zahraničí, což v současné situaci bohužel také není možné. Druhým důvodem, proč jsem zvolila absolventy těchto let je fakt, že jak jsem již zmiňovala výše, vzdělávací program v roce (2020) přijal novou studijní akreditaci, což by mohlo být zajímavou proměnou pro realizaci dalšího výzkumu s novými absolventy a porovnání tak jejich přístupu k dobrovolnictví a zapojení do dobrovolnických aktivit. Teoreticky by současná pandemická situace mohla studenty k dobrovolnictví více přiblížit a dobrovolnické činnosti se stanou více vyhledávanou aktivitou v rámci studia.

Způsob, jakým jsem absolventy oslovila byla e-mailová výzva k zapojení do výzkumného rozhovoru zaměřeného na téma studentského dobrovolnictví. Tělo e-mailu jsem odeslala na

studijní oddělení Caritas, prostřednictvím kterého byla výzva odeslána mezi všechny absolventy za posledních pět let. Výzva byla odeslána téměř devadesáti jedincům, kteří spadali pod mnou určená kritéria. Na výzvu o dobrovolné zapojení do výzkumného rozhovoru se mi na mou mailovou adresu ozvalo během týdne 14 absolventů, se kterými jsem rozhovory následně během jednoho měsíce uskutečnila. Pohlaví komunikačních partnerů zastoupily ženy. Nejvíce zastoupeným absolventským rokem byl rok 2019. Z tohoto ročníku na výzvu zareagovalo 5 absolventů, poté se jednalo o 3 absolventy z roku 2016. Zbylé roky byly zastoupeny dvěma absolventy.

3.4 ANALÝZA ROZHOVORU A KÓDOVÁNÍ

Protože metodami sběru dat získáváme informační materiál o zkoumané realitě, kvalitativní postupy vyžadují přesný a adekvátní popis dat. Hlavním cílem je zachytit klíčová data v daném kontextu a neztratit jejich význam. Proto se hledají možnosti, jak materiál optimálně fixovat, upravovat a zobrazovat. Prvním krokem analýzy je redukce dat, která je nezbytná pro další vyhodnocování textu. Dalším úkolem je adekvátní zobrazení dat, které slouží k názorné organizaci a kompresi informací. Pro analýzu a zobrazení redukovaných dat jsou vhodné tabulky a grafy, které výzkumníkovi následně napomáhají k vyvození závěrů výzkumu a prezentaci získaných dat, většinou v čistě textové podobě. (Hendl, 2016, s. 211)

Pro primární analýzu dat získaných z rozhovorů je vhodné používat techniku *transkripce*, kterou jsem zvolila pro analýzu mnou realizovaného výzkumu. Způsobu transkripce je několik-doslovná transkripce, komentovaná transkripce, shrnující protokol, navazující protokol a další. Rozhovory jsem do digitální podoby přepsala pomocí doslovné transkripce, v rámci, které jsem zachytila celý obsah rozhovorů. Doslovná transkripce je časově velmi náročnou metodou, ale pro podrobné vyhodnocení výsledků je tento postup nezbytný. Pro zachycení mluveného projevu jsem používala klasickou abecedu a ponechávala jsem dialekt a nespisovné výrazy. Pár vět jsem stylisticky upravila pro lepší srozumitelnost čtenáři. (Hendl, 2016, s. 212).

Po transkripci je nutné přistoupit k hlubší analýze dat a rozdělení textu do příslušných celků navazující na výzkumný cíl. Tento proces se nazývá *kódování*, prostřednictvím kterého jsou data rozdělena dle jednotlivých kategorií. Kódování lze dělat ručně nebo pomocí počítačových programů. Zvolila jsem ruční metodu selektivního kódování, které má za cíl pomoci výzkumníkovi pochopit vztahy mezi jednotlivými proměnnými. (Hendl, 2008, s. 251) V průběhu procesu vznikaly konkrétní kategorie, které jsem třídila barevným podtržením. Vzniklé celky jsem ve zkrácené podobě do kategorií zachytila pomocí tabulky. Jednotlivé

kategorie jsem nazvala jako *pohled na dobrovolnictví, dobrovolnická zkušenost, zahraniční zkušenost, přínosy dobrovolnictví, DC UP, překážky v dobrovolnictví a motivace a možnosti podpory*.

Posledním krokem analýzy dat je již samotné *vyhodnocení výsledků* výzkumu. Vyhodnocování jsem provedla pomocí rozřídění kategorií pod jednotlivé dílčí výzkumné otázky, z čehož jsem vyvodila odpověď na otázku a určitý výzkumný závěr. Prezentaci výsledků jsem zvolila vlastními slovy, proložené vhodným teoretickým základem a útržky z rozhovorů s komunikačními partnery, vyjadřující se k dané problematice. Části rozhovorů jsem do výsledné prezentace analýzy dat vkládala tak, abych neporušila žádné etické zásady výzkumu.

3.5 ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU

Etické aspekty výzkumu hrají v celém procesu významnou roli. Dodržování etiky během výzkumu má několik pravidel (Hendl, 2012, s. 153,154). Těmi jsou nutnost zařazení poučeného informovaného souhlasu, což jsem obsáhla hned v začátku rozhovoru, kdy jsem se ujistila, že je pro komunikačního partnera v pořádku, že získaná data zpracuji a zveřejním. Vzhledem k tomu, že v průběhu dotazování mohlo přijít na citlivá témata, na otázku souhlasu se zpracováním jsem se pro jistotu doptala znovu po ukončení rozhovoru. Dalším aspektem je zatajování informací účastníkům, které se používá ve chvíli, kdy by detaily výzkumu mohly zkreslit výsledky. K tomu jsem při realizaci výzkumu nemusila vůbec přistoupit. Komunikační partnery jsem v této situaci obeznámila s cílem výzkumu a s tím, že bych chtěla dojít k poznání v dané tematice, což pravděpodobně přispělo k otevřenosti a sdílnosti komunikačních partnerů. Svoboda odmítnutí je také jedním z etických pravidel, ač jsem se s odmítnutím účasti během rozhovoru ani v jednom případě nesetkala. Posledním etickým pravidlem je anonymita, kdy v ideálním případě identita účastníků není vůbec známá. Z toho důvodu jsem se rozhodla aspekt anonymity a soukromí pojistit tím, že v analytické části práce neuvádím věk ani rok ukončení studia. Je tomu tak zejména kvůli „rodinnému“ zázemí školy a faktu, že se téměř „každý s každým zná“. Aspekt pohlaví uvádím obecně, protože všichni účastníci výzkumu, kteří se na rozhovorech podílely jsou ženy. Proto bude někdy pojem komunikační partner skloňován v ženském rodě. Na konec se mi zdá důležité zmínit princip reciprocity, který vychází z toho, že by výzkum v žádném případě neměl ohrozit fyzické či psychické zdraví zkoumaných jedinců. (Hendl, 2016, s. 158)

3.6 LIMITY VÝZKUMU

V rámci realizovaného výzkumu jsem narazila na několik teoretických limitů. Tyto limity zde zmíním i s vysvětlením, proč je jako limity vnímám a jak jsem se snažila jim předejít.

Prvním takovým limitem je určitý vlastní zájem o problematiku dobrovolnictví a zkušenosti, které v tomto směru mám. Na jednu stranu jsou mi tyto zkušenosti výhodou, protože je mi téma blízké a mám představu o tom, jak výzkum zpracovat. Na druhou stranu je nezbytné během výzkumu dbát na to, abych výsledky výzkumu nějakým způsobem nezkreslila. Tomu mi bylo nápomocné to, že jsem se s komunikačním partnerem výzkumů většinou osobně neznala, což mi pomohlo při pokládání otázek a následné analýze dat.

Druhým limitem výzkumu by mohla být realizace rozhovorů v online prostředí. Dotazovat se a bavit se s člověkem na určité téma takzvaně „face to face“ je v online prostředí poměrně komplikované, obzvlášť pokud jsme se s komunikačním partnerem nikdy předtím neseekali. Je možné, že byly rozhovory přes zoom pro některé komunikační partnery nepříjemné, a tak nebyli tak sdílní, jak by byli v osobním kontaktu. Na druhé straně, pro některé komunikační partnery zase mohlo být domácí prostředí pro rozhovor příjemnějším místem pro sdílení. Během rozhovoru jsem se snažila navodit příjemnou atmosféru, a tak věřím, že snad online prostředí pro výzkum nebylo překážkou.

Třetím limitem, který mě s ohledem na realizovaný výzkum napadá, je aspekt pohlaví komunikačních partnerů. Vzhledem k tomu, že se k účasti při rozhovoru přihlásily samé ženy, mohlo by dojít k tomu, že by pohled na dobrovolnictví z mužské perspektivy mohl být odlišný. Pokud ovšem zohledníme ženské (většinové) zastoupení studentů studijního programu MESOHUP, neměl by být aspekt pohlaví ve výzkumu na škodu.

Posledním limitem výzkumu by mohlo být zařazení absolventů do výzkumu. Důvod, proč jsem zvolila absolventy jako komunikační partnery do výzkumu jsem již objasnila v kapitole technik výzkumného souboru. V tomto a v otázce spolupráce studentů s Dobrovolnickým centrem UP mě ovšem napadá, že absolventi roku 2016 neměli takový prostor pro navázání spolupráce s Dobrovolnickým centrem, protože centrum bylo založeno v roce 2016. Věřím, že tento limit ovšem nebude v celém výzkumu určující. V případné další výzkumné práci realizované v budoucnu by se tento limit mohl zohlednit a studenty spolupracující s centrem do výzkumu zapojit.

4 ANALÝZA DAT

Obsah kapitoly je strukturován dle výzkumných otázek a jednotlivých kategorií. V kapitole jsou uvedeny odpovědi na dílčí výzkumné otázky, které jsem si stanovila pro plnohodnotné zodpovězení hlavní výzkumné otázky. Interpretace dat získaných během kvalitativního výzkumu jsou doplněny o přímé, anonymizované citace komunikačních partnerů.

4.1 DVO1: „JAKOU, POKUD NĚJAKOU, DOBROVOLNICKOU ČINNOST RESPONDENTI BĚHEM STUDIA VYKONÁVALI?“

Vzhledem k výzkumu zaměřenému na studenty sociální a humanitární práce jsem se v rámci výzkumného dotazování zaměřovala na dobrovolnickou činnost související se studovaným oborem, probíhající v České republice, ale i v zahraničí. Ukázalo se, že téměř každý respondent má nějakou dobrovolnickou zkušenost. Více než polovina dotazovaných respondentů během studia provádělo dobrovolnickou činnost pravidelně. Relativně nižší počet, méně než polovina, respondentů má dobrovolnickou zkušenost ze zahraničí. Pouze dva respondenti ze čtrnácti dotazovaných nemají žádnou dobrovolnickou zkušenost.

4.1.1 DOBROVOLNICKÁ ČINNOST V ČESKÉ REPUBLICE

Mezi nejčastější, pravidelně prováděnou, dobrovolnickou aktivitu studentů patří **doučování dětí ze sociálně znevýhodněných rodin**. Této aktivitě se věnovalo pět respondentů pravidelně, jednou týdně v rozmezí řádu měsíců i let. Respondenti tuto činnost nejčastěji prováděli pod záštitou Maltéžské pomoci, Člověka v tísní nebo přes organizaci ADRA. „*Do třídy přišel koordinátor dobrovolníků Člověka v tísní a dělal nábor, tak jsem se rozhodla, že do toho půjdu. Jednalo se o doučování dětí ze sociálně slabých rodin v jejich domácnostech.*“ (R3). Doučování dětí se na první pohled nezdá jako činnost související s profesí sociálního pracovníka, spíše s profesí pedagoga, nicméně práce v domácnostech studentům umožňuje náhled do prostředí sociální práce ze strany klientů. To je cennou zkušeností pro každého sociálního pracovníka. Jak říká respondentka R7: „*Určitě to člověka přiblíží k té sociální práci z jiného pohledu, a třeba i ke skupině, se kterou by jednou chtěl pracovat.*“ (R7). Další častou aktivitou provozovanou studenty bylo **navštěvování seniorů** v domovech pro seniory nebo v domácnostech. Tuto aktivitu prováděli pravidelně čtyři respondenti. „*Olomouci jsem chodila*

do domova pro seniory, kde šlo primárně o smysluplné trávení volného času se seniorkou. Četla jsem jí její oblíbené knížky, povídaly jsme si, a tak.“ (R4). Jiný respondent mluví o podobné zkušenosti specifické pro cílovou skupinu seniorů: *„Po čas studia na Caritasce jsem byla dobrovolníkem u Maltéžské pomoci kdy jsem docházela za pánem s Alzheimerovou demencí.*“ (R6) Navštěvování a trávení volného času se seniory popisuje moc hezky respondentka R14: *„V dobrovolnictví nejde o velké věci, jde jen o to, že si sedneš vedle nějaké babičky a vyslechněš ji. Mám pocit, že dneska lidé neumí naslouchat. Takže vyslechnout je, povídat si, pohladit! Ty doteky v dnešní době strašně chybí. Stačí prostě maličkosti, nejde o velké věci. Usmát se na ty lidi. Myslím si že fakt stačí málo. Je to jen hodina týdně. Co je hodina týdně? Ty lidi to strašně potěší!*“ (R14) Díky dobrovolnictví tak mají studenti možnost nahlédnout do běžného života lidí, čímž je rozvíjená empatie-jedna z hlavních kvalit dobrého sociálního pracovníka (Úlehla, 2005, s. 111) Mezi další dobrovolnické aktivity, o kterých respondenti hovořili, jsou například **nízkoprahová centra pro děti a mládež** nebo **azylové domy pro lidi bez domova**. V návaznosti na studovaný obor Mezinárodní a sociální humanitární práce někteří respondenti své dobrovolnické činnosti směřovali k cílovým skupinám migrantů a imigrantům na českém území: *„Doučovala jsem češtinu cizince-Ukrajince tady v Olomouci, a potom jsem jezdila do Bělé do zadržovacího střediska, kde jsem dělala volnočasové aktivity pro ty lidi, kteří nechtěli zažádat o azyl a čekali až je ze země vyhostí. To byla teda hodně silná zkušenost.*“ (R13).

Respondenti hovořili i o jednorázových dobrovolnických činnostech, do kterých se během studia zapojovali. Jedná se o **školní akce**: *„Třeba jsme pořádali školní ples*“ (R12) nebo **události pořádané z vlastní iniciativy** *„Tady u nás ve městě, odkud pocházím, se několikrát do roka, pod vedením mého tatky, věnujeme lidem bez domova. Máme takovou akci, kdy je stříháme, holíme a rozdáváme jim různé balíčky.*“ (R14) Takovou zkušenost má i jiný respondent: *„Byla jsem dobrovolnicí pro ARPOK, kde jsem pomáhala v rámci kampaně Česko proti chudobě. Mé dobrovolnictví spočívalo v zorganizování vlastní akce. Uspořádala jsem v olomouckých kavárnách promítání filmu o sweatshopech a přednášku o gender.*“ (R5). Časté jsou také **akce organizované církví**, jejímiž členy jsou samotní respondenti: *„Po celou dobu studia na Caritas jsem vedla dorost, kde se setkávali mladí lidé z církve.*“ (R2).

4.1.2 DOBROVOLNICKÁ ČINNOST V ZAHRANIČÍ

V souvislosti se studovaným oborem jsem se během rozhovoru dotazovala na případné zkušenosti s dobrovolnictvím v zahraničí. Zahraniční dobrovolnickou zkušenost má celkem pět respondentů. Samotné činnosti jsou různé, ale shodným prvkem tohoto dobrovolnictví je

reakce na uprchlickou krizi různě působící na státy Evropy: „Zapojila jsme se do pomoci na hranicích v době uprchlické krize. Konkrétně na Maďarsko/Rakouské hranici. Cílovkou byli pochopitelně migranti. Pomáhala jsem tam jednorázově s distribucí potravin, asi tři dny.“ (R2). Podobnou zkušenost má i respondent R4 „Byla jsem tenkrát na Srbsko-Chorvatské hranici, kde se kupili uprchlíci. Pomáhala jsem s koordinací davu, rozdávala jsem informace lidem, distribuovala vodu, jídlo a taky oblečení.“ (R4). Aktivita související s uprchlickou krizí jsou velice přínosnou zkušeností pro studenty humanitární práce. Díky těmto zkušenostem si studenti mohou na vlastní kůži vyzkoušet naučené teoretické poznatky a zažít opravdové humanitární prostředí, což svou dobrovolnickou zkušeností také potvrzuje respondent R11: „Vyzkoušeli jsme si v praxi distribuci jídla. Vyzkoušeli jsme si, jak přitom dbát na ty faktory víry, na faktory pohlaví, protože prostě byly situace, kdy muži nesměli stát ve frontě s ženami. Byly tam situace kdy se tam střetla náboženství. Ta teorie dávala smysl, bylo hned vidět k čemu to je. Učebnice Spheru se tam krásně použily“ (R11).

Zahraniční dobrovolnické zkušenosti dalších respondentů jsou například **misijní cesty** organizované církví: „Během studia jsem jela na Filipíny. Tam jsme chodili do slamů podporovat ty místní obyvatelé. Rok na to jsem jela rovněž na Filipíny, ale na jiný ostrov, snad týden po tsunami, takže jsme pomáhali s těmi troskami domů.“(14R) nebo **působení v charitních organizacích**: „Měsíc jsem dobrovolničila ve Velké Británii, kde jsem pomáhala v charitativním obchůdku.“ (R3)

4.2 DVO2: „JAK RESPONDENTI NA DOBROVOLNICTVÍ POHLÍŽÍ, PŘÍPADNĚ JAKÉ PŘÍNOSY NA NĚM RESPONDENTI SHLEDÁVAJÍ?“

Z odpovědí na první dílčí výzkumnou otázku, zaměřující se na dobrovolnické zkušenosti respondentů během studia, je zřejmé, že obecný přístup k dobrovolnictví je kladný. Všichni dotazovaní, krom jednoho pohlíží na dobrovolnictví, jako na užitečnou a přínosnou činnost pro studenty, zejména sociálních oborů. Jak říká respondent R4: „Určitě mi to pomohlo navázat kontakt se studovaným oborem.“ (R4) respondent R14 doplňuje: „No jednoznačně si myslím, že každý by měl dělat dobrovolníka. Absolutně mě to naplňuje. Jsem zkrátka altruista, potřebuju mít ten pocit, že někomu pomáhám.“ (R14)

Co se týče zahraničního dobrovolnictví, přístup k němu je také velmi pozitivní, ač s ním dotazovaní respondenti obecně nemají tolik zkušeností: „Je to určitý vystoupení z komfortní zóny, a to je pro člověka vždycky dobrý. Když vyjedeš jako dobrovolník do zahraničí a máš

možnost si osahat ty jiný druhy péče, ty nový koncepty, myslím, že se ve světě obecně máme ještě hodně co učit.“ (R6)

Mezi nejčastěji zmiňované přínosy dobrovolnických zkušeností respondentů se obecně řadí možnost **nahlédnutí do sociální oblasti jiným způsobem**, vedoucí k **ukotvení se v cílové skupině**, se kterou by student v budoucnu rád pracoval: *„Byla by hrozná škoda vyhořet nebo být ošklivej na klienty, jen protože jsi předtím nevěděl, že to není tvoje cílovka.“ (R7).* Respondent R6 hovoří o přínosu ve smyslu **ujasňování profesních hodnot**: *„Konkrétně u našeho typu studia je důležitý se v těchto činnostech poznat, zjistit, jak moc jsme schopný s různýma cílovkama překročit nějaký to svoje vlastní ego.“ (R6).* Další respondent hovoří o **získávání potřebných kontaktů**: *„Naučíte se tam nové věci, které se pro praxi hodí no, a hlavně získáte ty správný kontakty. Je super se směřovat tím směrem, kde vás to baví. Ty lidi si vás budou pamatovat.“ (R13).* Nedílnou součástí procesu dobrovolnictví, vnímanou jako přínos, je **získávání zkušeností pro lepší uplatnění na trhu práce**. O tom hovoří respondent R2: *„Dobrovolnictví rozhodně napomáhá lepšímu uplatnění na trhu práce.“ (R2),* respondent R4 názor potvrzuje: *„Chtěla jsem získat tu zkušenosti a mít něco v životopise, abych byla "atraktivnější" pro budoucí zaměstnavatele.“ (R4).* Neodmyslitelným přínosem dobrovolnické činnosti respondenti označují **profesní růst**: *„Myslím si, že když je člověk v naší profesi dobrovolníkem tak nejen že mu to přináší spoustu informací, znalostí nejen o tom konkrétním zařízení, může se zkrátka rozhlédnout. Je fajn začít někde tam dole, zjistit, jak to funguje, věnovat tomu svůj volný čas, s tím že to můžeš korigovat, jak chceš a zároveň je fajn vědět, že když už pracuješ někde, tak víš, jaké to je být tím dobrovolníkem. Už to může porovnávat. Je dobré si vyzkoušet nejmíc toho co jde a mít ty zkušenosti.“ (R14).* Poměrně častou odpovědí respondentů je mimo jiné i **smysluplné trávení volného času**: *„Myslím si, že je to skvělá příležitost, jak získat nové zkušenosti a dává to možnost podílet se na něčem zajímavém, co je obohacující jak pro dobrovolníka, tak pro okolí. Dává to dobrý pocit pro dobrovolníka, má to pozitivní vliv na své okolí. Člověk dostává nové příležitosti. Rozhodně dochází k celkovému obohacení.“ (R5).*

Přínos dobrovolnictví vnímají respondenti nejen pro ně samotné, ale i pro klienty a přijímající organizace. Jak uvádí respondent R2: *„Připadá mi jako přínosné, jak pro organizace příp. sociální služby, které mohou získat pohled na poskytované služby od člověka z venčí, který není klientem.“ (R2).* Stejný názor sdílí respondent R7: *„Určitě je to hodně prospěšný pro všechny zapojený strany. O tom není pochyb.“ (R7)*

4.3 DVO3: „JAKÝM ZPŮSOBEM BY UP MOHLA STUDENTY DLE RESPONDENTŮ NAMOTIVOVAT A PODPOŘIT V DOBROVOLNICTVÍ?“

Obecné motivaci lidského chování se věnuje autor Nakonečný (1996), který ve své knize dělí motivaci na vnější a vnitřní. Ve smyslu vnitřní motivace je řeč o vlastním, nutkavém pocitu nebo potřebě určitou činnost provozovat nebo naopak nikoliv. Vnější motivace je definována jako soubor vnějších vlivů, které jedince podněcují k určitému výkonu, nejčastěji příslibem očividného přínosu. (Nakonečný, 1997, s. 17-18) Třetí dílčí výzkumná otázka se věnuje vnější motivaci studentů k dobrovolnictví ze stran školy, která je ale ne vždy dostačující, vzhledem k absentující vnitřní motivaci studentů, jak uvádí respondent R8: „*K té vnitřní motivaci, mně prostě ta vnitřní motivace na tohle nestačí. Jako s tím, kolik toho je nebo bylo, že bych šla ještě z nějakých svých altruistických motivů někam dobrovolničit? Mně ta moje vnitřní motivace prostě nestačí.*“ (R8). Jak říká respondent R6: „*Mám pocit, že tohle je hodně o člověku. Pokud to chce dělat tak dělá.*“ (R6). Respondent R7 ovšem dodává že: „*jakmile student jednou přijde na to, že to má velký přínosy po čas té činnosti, tak už to dělat bude, ale je potřeba začít.*“ (R7). Proto bych dále ráda uvedla způsoby, které navrhovali respondenti, jako možnost motivace a podpoření dalších studentů v dobrovolnictví.

Značnou důležitost v zapojení studentů do dobrovolnictví má podle respondentů **třídní kolektiv**: „*My jsme byli děsně aktivní, fakt hodně aktivní ročník. Studenti by se měli více podporovat mezi sebou.*“ (R13).

Další možnost podpory a motivace studentů souběžného studijního programu je dle respondentů **aktivní spolupráce obou škol** a případná **propagace Dobrovolnického centra Univerzity Palackého**: „*Mělo by dojít ke "snížením bariér", tedy například kdyby některý z pracovníků Dobrovolnického centra navštívil studenty v některé z přednášek na Caritas, pak by Dobrovolnické centrum přestalo být pro studenty pouze abstraktní institucí.*“ (R2). Stejný názor zastává také respondent R7: „*Problém je to, že je Caritas a Univerzita dost oddělená, takže studenty asi ani nenapadne se o tu fakultu nebo Dobrovolnický centrum nějak víc zajímat. Chce to těm studentům nějak víc zprostředkovat. Zviditelnit to.*“ (R7) Na zviditelnění a bližší zprostředkování se shoduje více respondentů: „*Zapojit více PR aktivit spojených s propagací dobrovolnictví na stránkách Caritas.*“ (R1) také „*Určitě kdyby to bylo víc propagované, protože ne každý o tom ví. Chce to dobrou background, aby si studenti mohli vybrat co chtějí dělat.*“ (R12). Pro zviditelnění dobrovolnictví Dobrovolnické centrum UP pořádá každoročně

Dny dobrovolnictví, které slouží k propagaci a zpřístupnění dobrovolnických aktivit nejen studentům a zaměstnancům univerzity, ale také široké veřejnosti. (Sociální práce [online])

Nápomocné a motivující ze strany Univerzity nebo Caritas pro studenty mohlo být častější zapojení dobrovolníků a osob z dobrovolnického prostřednictví. Zapojit tedy **více praktických přednášek**, kdy studenti mají možnost slyšet opravdové příběhy a získat tak třeba motivaci k získání vlastních zkušeností.

Ač je podstatou dobrovolnictví provozování činnosti bez primárního nároku na odměnu, respondenti si myslí, že studenty by mohlo k dobrovolnictví namotivovat **určité zvýhodnění**: „*Mě napadá jedna věc, a to během zkouškového období, kdy by mi třeba v nějakém předmětu pomohlo dobrovolnictví místo nějaké náročné zkoušky nebo ke zkoušce. Napsala by se nějaká zpráva nebo udělala prezentace toho, kde člověk dobrovolní. Že by se víc přirozeně zapojovala ta samotná dobrovolnická praxe a nejen teorie.*“ (R11) Vzhledem k tříměsíční povinné praxi, na kterou studenti během studia odjíždí, si stejný respondent také myslí, že by bylo velice motivující, kdyby byly dobrovolnické zkušenosti zohledněny při výběru místa odborné praxe v zahraničí.

4.3.1 PROČ SE DLE RESPONDENTŮ STUDENTI MESOHUP DO DOBROVOLNICTVÍ NEZAPOJUJÍ?

Součástí třetí dílčí výzkumné otázky zaměřené na podporu a motivaci studentů v dobrovolnictví mi přišlo zajímavé se respondentů zeptat, jaké jsou podle nich důvody, proč studenti dobrovolnickou činnost neprovozují nebo jen v rámci nárazových, časově omezených akcí. Obzvláště, když je dobrovolnictví tak kladně vnímáno a má pro budoucí profesi sociálních i humanitárních pracovníků tolik pozitivních přínosů, které jsou zmíněné v analýze druhé dílčí výzkumné otázky.

Obecně je známo, že souběžný studijní program Mezinárodní sociální a humanitární práce je časově velice náročný, a tak je **aspekt času a náročnost studia** nejčastěji zmiňovanou odpovědí: „*Z mého pohledu je pravidelné dobrovolnictví úplně nereálné. Já jsem třeba nezvládla mít ani brigádu. Já jsem to prostě nedávala. Nemohla jsem se učit do tří hodin do rána, pak jít na dvě hodky spát a ráno vstát a jít do školy. To pro mě fakt není reálné a už tak mi to dávalo hodně fyzicky zabrat ta škola, to učení a všechno.*“ (R8). **Preference brigád** ve volném čase je také často zmiňovanou odpovědí: „*Hodně lidí u školy pracuje nebo má brigády. Někteří jsou starší a už vůbec nebydlí s rodiči, takže hodně lidí prostě míchá tu školu s tou prací a na dobrovolničení několikrát do týdne čas potom není. Tak jsem to měla i já. Já jsem bydlela*

*na privátě a prostě měla jsem školu, měla jsme práci a byla jsem ráda, když jsem někdy stihla nějaký koníčky. Je to o prioritách.“ (R10). Poslední zmiňovanou odpovědí na otázku je **dojždění** nebo **předchozí špatné zkušenosti** s dobrovolnictvím, které od činnosti respondenta odradili.*

Z výše uvedených důvodů se tedy studenti MESOHUP častěji zapojují do dobrovolnických činností spíše jednorázového charakteru v rámci konkrétních akcí Univerzity Palackého nebo školy Caritas, Dobrovolnického centra UP či dalších. Dlouhodobou spoluprací s Dobrovolnickým Centrem UP navázal, ze všech zapojených, pouze jeden respondent.

DISKUZE

Data ze třetí dílčí výzkumné otázky lze porovnat s výsledky výzkumu Kathy Kačerové (2021), která se v části své bakalářské práce zaměřené na Dobrovolnické centrum Univerzity Palackého věnovala také možnostem stimulace studentů k dobrovolnické činnosti. Respondenti/komunikační partneři výzkumu byly dobrovolníci Dobrovolnického centra UP a nejvíce se shodují na možnostech stimulace studentů k dobrovolnictví skrz přímou spolupráci s již působícím dobrovolníky prostřednictvím vytvoření dobrovolnické komunity, kterou v současné době vytváří Dobrovolnické centrum UP. Důležitým aspektem, který studenty stimuluje k dobrovolnictví je vlastní motivace a touha po vnitřním uspokojení při vykonávání činnosti. I s tímto tvrzením se v analýze výzkumné části práce s autorkou shodujeme. Poslední shoda se týká oblasti profesního přínosu, který popisují v druhé dílčí výzkumné otázce. Autorka, stejně jako já z pozice výzkumníka, shledává profesní přínos jako nedílný benefit dobrovolnické činnosti, který je v každém ohledu pro studenta dobrovolníka obohacující, obzvlášť pokud je studentem sociálního oboru. Kladením důrazu na profesní i osobní rozvoj prostřednictvím dobrovolnictví by mohlo dojít ke kýžené stimulaci studentů k častějšímu zapojování do dobrovolnictví. (Kačerová, 2021, s. 34-38)

O přínosu dobrovolnictví nejen pro dobrovolníka, ale i pro všechny strany podílející se na procesu zapojování pojednává Jana Kitliňská, která v článku s názvem „*Dobrovolnictví jako příležitost k mezigeneračnímu učení*“ v časopisu Sociální práce/sociální práce potvrzuje tvrzení respondentů, o tom, že dobrovolníci jsou zajímavými zdroji nápadů a inovací zvenčí. Organizace mohou díky zapojování dobrovolníků zkvalitňovat své služby, což je považováno za velice pozitivní přínos. I samotní klienti shledávají na zapojování dobrovolníků jistá pozitiva. Každý člověk navštěvující pobytové služby přináší do prostoru „čerstvý vzduch a radost“. (Kitliňská, 2012, s. 131,132)

Na konec diskuse bych ráda zařadila ne úplně obvyklý pohled na dobrovolnictví jednoho z komunikačních partnerů. Do konečné části diskuse tento negativně zaměřený pohled na studentské dobrovolnictví zařazuji pro kontrast a potvrzení či zdůraznění faktu, že ne každý jedinec v sobě nese altruistickou potřebu pomáhat prostřednictvím dobrovolnictví, ač je kupříkladu studentem a budoucím pracovníkem vykonávající „pomáhající profesi“. Respondent o dobrovolnictví smýšlí následovně: „*Mám k dobrovolničení odstup. Já jako sice oceňuju, že to někdo dokáže dělat, ale já prostě nechci dělat práci zadarmo, protože si myslím, že dokud to není někde ve třetí zemi, tak tě člověk vždycky může zaplatit, pokud má za co. Pokud*

je tam ta kvalita, kterou dokážeš nabídnout tak si myslím, že by tě zaplatit měli. Je to pak prostě využívání studentů na bázi toho „joo pojďte udělat dobrou věc“, ale ve výsledku je to z mého pohledu fakt jenom využívání. Nemyslím si, že je vhodný, aby člověk, kterej má maturitu a pracně studuje vysokou školu, pracoval zadarmo. Jako jestli to někomu nevadí tak super, ale já bych to prostě nedělala. Ten přínos v tom nevidím.“(R9). Respondent má ke smýšlení o dobrovolnictví tímto způsobem určitě své důvody, nicméně z mého pohledu mám pocit, že z podobného úhlu pohlíží na dobrovolnictví velká část naší společnosti. Domnívám se, že se z okolí vytrácí vzájemná solidarita a individualita přebírá dominantnější roli působnosti. Působí to na mě jako neveselá a osamělá část vývoje lidstva. Věřím, že výchovou k dobrovolnictví a postupným zapojováním do procesu dobrovolnictví by se společnost vzájemné solidaritě mohla zase trochu otevřít a jeden k druhému se tak znovu přiblížit.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, jak studenti Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Vyšší odborné školy CARITAS, oboru Mezinárodní sociální a humanitární práce, vnímají dobrovolnictví, a jak jsou do něj zapojováni. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu a polostrukturovaných rozhovorů s absolventy výše zmíněného oboru bylo zjištěno, že obecně je dobrovolnictví vnímáno velice kladně. Z celkového počtu čtrnácti dotazovaných respondentů má, až na jednoho, velice pozitivní přístup, získaný povětšinou z vlastních zkušeností s dobrovolnickou činností. Více než polovina dotazovaných během studia pravidelně provozovalo dobrovolnickou činnost v různých prostředích sociální práce, od návštěv seniorů v domovech pro seniory, přes doučování dětí ze sociálně znevýhodněných oblastí, k volnočasovým aktivitám v azylových domech pro cizince. Zbytek se zapojoval do jednorázových dobrovolnických akcí. Vzhledem ke studovanému oboru mělo pár respondentů také dobrovolnickou zkušenost ze zahraničí, což všichni dotazovaní hodnotí jako velice přínosnou zkušenost.

V návaznosti na realizovaný výzkum je nezbytné zdůraznit, že hodnotit subjektivní názory je obtížná disciplína, vzhledem k individuálním odlišnostem každého jedince. Nicméně z dílčích výzkumných otázek, stanovených pro získání komplexní odpovědi na hlavní výzkumnou otázku je patrné, že komunikační partneři vnímají řadu přínosů spojených s dobrovolnictvím, týkající se zejména získávání praktických zkušeností do další profese. Proto bylo aplikačním cílem výzkumu zjistit, jak může Univerzita Palackého studenty k dobrovolnictví namotivovat. Ukázalo se, že významnou roli v motivaci k dobrovolnictví sehrává zejména vnitřní zájem o aktivity. Jak říká jeden z respondentů: „*Kdo dobrovolnictví chce dělat, ten ho dělá.*“. Univerzita by tedy studentům dle respondentům mohla zprostředkovat více informací a kontaktů s lidmi do dobrovolnictví již zapojenými, pro snížení pomyslných bariér. Pro rozšíření komunity Dobrovolnického centra UP by dle respondentů napomohlo výraznější zviditelnění a určité aktivnější propojení Univerzity Palackého s VOŠs Caritas, právě přes společné dobrovolnické aktivity. Věřím, že pomyslným lákadlem pro studenty by mohly být více časté přednášky o dobrovolnictví navazující na odborné předměty vyučované na VOŠs Caritas. Nápomocné by také mohlo být častější sdílení obsahu, zaměřeného na dobrovolnictví, na sociálních sítích (Instagram, Facebook). Ač podobný formát sdílení provozuje Dobrovolnické centrum UP, dokáží si představit kupříkladu profil na sítích, spravovaný čistě dobrovolnickou komunitou (zejména těmi, kým dobrovolníci pomáhají), která

by skrze své zkušenosti mohla samotné dobrovolnické více přiblížit širší veřejnosti. Pohled na dobrovolnictví ze strany příjemce pomoci by mohl být zajímavý.

Věřím, že jsem cíle výzkumu naplnila a díky tomu vytvořila práci přínosnou jak pro Univerzitu Palackého, tak pro samotné studenty, jakožto potenciální zájemce o vykonávání smysluplné dobrovolnické činnosti během studia. Přínosy dobrovolnictví nejen pro studenta, ale i pro všechny osoby do procesu zapojené, jsou dle mého názoru nezpochybnitelné.

„Dobrovolníci mění svět.“ (MŠMT)

BIBLIOGRAFICKÝ SEZNAM

- BEIGBEDER, Yves. 1991. *The Role and Statuts of International Humanitarian Volunteers and Organizations: The Right and Duty to Humanitarian Assistance* [online]. Martinus Nijhoff Publishers. [cit. 2021-01-26]. ISBN 0-7923-1190-6. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=pehYQqAdmMgC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gb_s_atb#v=onepage&q&f=false
- CARITAS, VOŠ-sociální, Olomouc. Historie školy. *Caritas-vos.cz* [online]. ©2013 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <http://www.caritas-vos.cz/cz/o-nas/historie-skoly>
- CARITAS, VOŠ-sociální, Olomouc. Studium. *Caritas-vos.cz* [online]. ©2013 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <http://www.caritas-vos.cz/cz/studium/vzdelavaci-programy/socialni-a-humanitarni-prace>
- COX, David R. 2013. *International social work: issues, strategies, and programs* [online]. LaTrobe University. [cit. 2021-01-26]. ISBN 978-1-4522-1748-2. Dostupné z: <http://sk.sagepub.com/books/international-social-work-issues-strategies-and-programs-2e>
- Dobrovolníci v neziskových organizacích* [online]. 2001. Praha: ICN – Informační centrum nadací a jiných neziskových organizací. [cit. 2021-01-26]. ISBN 80-86423-05-0. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:fec8d020-54a1-11e6-a5c5-005056827e51>
- DOBROVOLNICKÉ CENTRUM UNIVERZITY PALACKÉHO. O nás [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://dobrovolnici.upol.cz/menu/o-nas/#c45486>
- DZS, Dům zahraniční spolupráce. Evropský sbor solidarity. *dzs.cz* [online]. [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/program/evropsky-sbor-solidarity>
- DZS. 2021. Dům zahraniční spolupráce. Tisková zpráva. *dzs.cz* [online]. [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: https://www.dzs.cz/sites/default/files/press_release/2021-04/DZS%20spou%C5%A1t%C3%AD%20kampa%C5%88%20Evropsk%C3%BD%20dobrovoln%C3%ADk.pdf
- ESTES, Richard. J. 2010. *United States-Based Conceptualization of International Social Work* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: http://repository.upenn.edu/spp_papers/181
- EURODESK. About. *eurodesk.eu* [online]. [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: <https://eurodesk.eu/about/>
- EURODESK. Dobrovolnictví. *eurodesk.cz* [online]. [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: <https://www.eurodesk.cz/dobrovolnictvi>

FRIČ, Pavol, Nadace rozvoje občanské společnosti a Agnes (sdružení). 2001. *Dárčovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)* [online]. Praha: NROS. [cit. 2021-01-26]. ISBN 80-902633-7-2. Dostupné také z:

<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:cb6287f0-ab90-11e4-a7a2-005056827e51>

FRIČ, Pavol, POSPÍŠILOVÁ, Tereza a kol. 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes; Hestia. ISBN 978-80-903696-8-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. 2012. Tři tváře komunitního dobrovolnictví [online]. *Sociální práce/Sociální práce*, č. 3, s. 99-100. [cit. 2021-5-17]. ISSN 12136201. Dostupné z:

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=13&sid=ec7758b7-1111-48a9-91a6-8d59e5d5ac83%40sessionmgr103>

HENDL, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* [online]. Praha: Portál. [cit. 2021-01-26]. ISBN 978-80-7367-485-4. Dostupné také z:

<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2ac82820-1e47-11e5-b642-005056827e51>

HENDL, Jan. 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0219-6.

HENDL, Jan. 2016. *Kvalitativní výzkum základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.

JAROŠOVÁ, Darja. 2007. *Metodologie výzkumu* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita. [cit. 2021-01-26]. ISBN 978-80-248-1286-1. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:94368180-07e7-11e8-b1a1-005056827e52>

KAČEROVÁ, Kathy. 2021. *Fenomén dobrovolnictví na Univerzitě Palackého* [online].

Olomouc (bakalářská práce). Univerzita Palackého v Olomouci. [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://stag.upol.cz/portal/studium/prohlizeni.html>

KITLIŇSKÁ, Jana. 2012. Dobrovolnictví jako příležitost k mezigeneračnímu učení [online]. *Sociální práce/Sociální práce*, č. 4, s. 126-133. [cit. 2021-01-26]. ISSN 12136204. Dostupné z:

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=72ae8f46-9cab-4db2-83b8-b21ca455360e%40sessionmgr4008>

KOHOUTEK, Tomáš a Ivo ČERMÁK. 2009. *Psychologie katastrofické události* [online]. Praha: Academia. [cit. 2021-01-12]. ISBN 978-80-200-1816-8. Dostupné také z:

<https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a8ceb8e0-197b-11e5-90d2-005056827e51>

- MATĚJŮ, Petr a kol. 2008. *Bílá kniha terciárního vzdělávání* [online]. MŠMT: Praha. [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>
- MATOUŠEK, Oldřich. 2007. *Základy sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-331.
- MATOUŠEK, Oldřich. 2013. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.
- MATULAYOVÁ, Tatiana, Pavlína JURNÍČKOVÁ a Jakub DOLEŽEL. 2016 *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5110-7.
- MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- MLČÁK, Zdeněk. 2011. *Psychologická problematika dobrovolnictví v kontextu školní výchovy* [online]. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2011/38/texty/cze/mlcak.pdf>
- MŠMT, Ministerstvo mládeže, školství a tělovýchovy. Mezinárodní vztahy. *msmt.cz* [online]. [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy>
- MŠMT. 2009. *Srovnání dokumentů reforem terciárního vzdělání Bílá kniha terciárního vzdělávání, Zelená kniha terciárního vzdělávání a Náměty Univerzity Karlovy* [online]. Brno. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/zelena-kniha-migrace-a-vzdelavani-ukoly-a-prilezitosti>
- MV, Ministerstvo vnitra. 2015. *Koncepce ochrany obyvatelstva ČR do roku 2020 s výhledem do roku 2030* [online]. *databaze-strategie.cz*. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mv/strategie/koncepce-ochrany-obyvatelstva-do-roku-2020-s-vyhledem-do-roku-2030?typ=tematicky&v=361fc7c47e3ed1eca7c70103f6e83434>
- NAKONEČNÝ, Milan a Akademie věd České republiky. 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0592-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:0c1fdcb0-ebcb-11e3-a2c6-005056827e51>
- NOHA, Network On Humanitarian Action: international association of universities. About. *nohanet.org* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.nohanet.org/noha-story>

PÁNA, Lubomír a Miroslav SOMR. 2007. Metodologie a metody výzkumu [online]. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. [cit. 2021-01-26]. ISBN 978-80-86708-52-2. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a464e320-bddf-11e5-b5dc-005056827e51>

PAYNE, Malcolm a Gurid A. AKELAND. 2008. *Globalization and International Social Work: Postmodern Change and Challenge* [online]. Routledge. [cit. 2021-01-26]. ISBN 9781138245747. Dostupné z: <https://www.routledge.com/Globalization-and-International-Social-Work-Postmodern-Change-and-Challenge/Payne-Askeland/p/book/9781138245747>

PRINCOVÁ, Květoslava. 2012. *Úvod do zahraniční pomoci s důrazem na etiku jejího poskytování*. Olomouc: Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc. ISBN 978-80-87623-01-6.

PRINCOVÁ, Květoslava. 2019. Mezinárodní sociální práce [online]. Sociální novinky. *Socialninovinky.cz*. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/569-mezinarodni-socialni-prace>

RELIEFWEB, All disasters. *reliefweb.int* [online]. ©2021 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/disasters>

ŘÍKOVSKÝ, Jan. 2012. *Profil humanitárního pracovníka pohledem českých humanitárních organizací* [online]. Brno (diplomová práce). Masarykova Univerzita v Brně. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/zzc8e/diplomova_prace_Rikovsky.pdf

SHANNONHOUSE, Laura, Mary C. B. MIZE, Elizabeth L. HALL, a kol. 2019. The Behaviors, Benefits, and Barriers of Humanitarian Aid Leader Humility. *Journal of Psychology* [online]. [cit. 2021-01-19]. ISSN 00916471. Dostupné z: doi:10.1177/0091647119847539

SOCIÁLNÍ PRÁCE, Sociální práca. Dny dobrovolnictví na Univerzitě Palackého v Olomouci aneb Vyzkoušejte si dobrovolnictví na vlastní kůži! [online]. *socialniprace.cz* [online]. [cit. 2021-05-28]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/dny-dobrovolnictvi-na-univerzite-palackeho-v-olomouci-aneb-vyzkousejte-si-dobrovolnictvi-na-vlastni-kuzi/>

SPHERE Association. 2018. *The Sphere Handbook: Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response* [online]. [cit. 2021-01-12]. ISBN 978-1-908176-707. Dostupné z: www.spherestandards.org/handbook

- STANĚK, Antonín. 2010. *Kvalitativní výzkum profesní identity učitele výchovy k občanství* [online]. Praha: Epoque. [cit. 2021-01-26]. ISBN 978-80-7425-086-6. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:29c2f0f0-a548-11e8-a2d0-005056827e52>
- STRAUCH, Tim a Laval BREWER. 2019. Skills-Based Volunteering: A New Generation of Service & Giving. *Orange County Business Journal* [online]. [cit. 2021-01-22]. ISSN 10517480. Dostupné z: <https://ocbj.media.clients.ellingtoncms.com/static/ocbj/supplements/OCBJ-2019-Giving-Guide.pdf>
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie* [online]. Brno: Sdružení Podané ruce. [cit. 2021-01-26]. ISBN 80-85834-60-X. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:7e5b1090-a830-11e2-b6da-005056827e52>
- TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. 2006. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-178-6.
- ÚLEHLA, Ivan. 2005. *Umění pomáhat*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-36-9.
- Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 37. [cit. 2021-01-26]. Dostupný také z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/zakon_108_2006.pdf/1a87d9ef-d1df-33fc-35fa-b98714ceba87
- ASVSP. 2019. Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP [online]. Asociace vzdělavatelů v sociální práci. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.asvsp.org/standardy/>
- Zákon č. 111 ze dne 29. května 1998 o vysokých školách. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 39/1998. [cit. 2021-01-26]. Dostupný také z: <https://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/zakon-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach>
- Zákon č. 198 ze dne 24. května 2002 o dobrovolnické službě. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 82/2002. [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx>
- ŽIŽLAVSKÝ, Martin a Masarykova univerzita. 2003. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci* [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. 2021-01-26]. ISBN 80-210-3110-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c90fffd0-7924-11e4-ad1c-005056827e51>